

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

HET NIEUW VERBETERDE

TRAP DER JEUGD,

Of Maniere om de Jonge Kinderen en Oude
Personen met Fondament te leren
Lezen en Schryben.

Benevens een kort Onderricht, om de Penne wel te
snyden, te houden, én te voeren.

Verfierd met Gebeden / Dankzeggingen /
en Christelike Spreekken.

Hier agter is bygevoegd de maniere om allerhande
Koleuren van Inkt te maken.

Door CAREL de GELLERS, Schoolmeester
der Stad Leeuwarden.

Vermeerderd met de Namen der Steden en
Dorpen van Vriesland, als mede die van
Stad Groningen en Ommelanden.

Mede zyn hier bygevoegd de Namen der Boe-
ken des O. en N. Testaments / en enige
Geslacht Registers uit dezelve.

Nu op nieuws overgezien, merkelyk vermeer-
derd, en alles op de gemakkeelykste
Spelkonst gebragt, door

D. N Y L A N D,

Liefhebber van de Spelkonst.

Te G R O N I N G E N,

By J. O O M K E N S, 1808.

W A A R D E L E Z E R !

De groote verwarring die er tot nog toe onder vele Menschen in het stuk van de *Spelkonst* wordt bevonden, is aan een ieder genoegzaam bekend; maar wat is doch anders de oorzaak van deze verwarring, als de menigvuldige slechte *Spelboekjes*, die men tot nog toe de kinderen heeft in de hand gestopt? want men bezie deze boekjes met aandacht, maar tegen elkander, zoo zal een ieder, die maar enigzins kennis van de *Spelkonst* heeft, honderden van spelfouten komete ontdekken, voornamlyk zo men ze tegens de hedendaagsche beste *Nederlandsche Schryvers* wilde vergelyken. Om hier in dan, (immers zoo veel ik ons klein en zwak vermogen is) te voorzien, hebben wy de moeite genomen, van het *Trap der Jeugd*, (een Boekje opgevuld met duizenden van spelfouten, 't welk men de onwetende Jeugd al voor lange jaren voor een deftig *Spelboekje* in de handen heeft gestopt) met alle vlyt nate zien, en op de hedendaagsche beste *Nederlandsche spelling* geschikt, en onze gevoelens over verscheidene Letteren te kennen gegeven, op dat de Jeugd op goede en vaste gronden de *spelkonst* van jongs op mogte worden aangewend, op datze, wanneerze eens tot haar kennis gekomen zyn, niet *by Papiëren Huizen* mogen vergeleken worden, die met een kleine wind konnen omwajen. Dit dan, *Beminde Lezer!* heeft my bewogen om de Penne byderhand te nemen, en dit boekje met alle vlyt nate zien, wenschende voor myn moeite geen ander vergeldinge, dan dat het zelve in de Scholen, tot groot profyt der jonge Jeugd, mogte worden ingevoerd; doch zo er hier of daar nog een *Spelfout* mogte ingeslopen zyn, verzoeken wy den *befcheiden Lezer*, dat hij dezelve met een gunstig oog gelieve over te zien. *Vale.*

Groningen den 6

April 1725.

EER.

E E R S T E T R A P.

Van de Eigenschap der Letteren of't A, B, C.

Aangaande de Eerste Trap / die ik noem
 A / B / C / zo zult gij weten / en
 hier uit leren / dat de letteren van onze A /
 B / C / bestaan in zes en-twintig Letteren /
 als a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z.
 Maar om van ieder letter in het bijzonder zyn
 kragt en klank te spreken / zulks wil ons het
 kleine begrip van dit Boekje niet toelaten. Ech-
 ter zullenwe hier / en daar het te verhoorn / onze
 gevoelens nog over enige openbaren. Het is dan
 zeker dat door deze zes en-twintig Letteren alles
 wordt geschreeven en uitgebruikt wat enig mensch
 in zyn gedachten kan bezynnen / en die de Lette-
 ren van dezen / A / B / C niet en kan is 't onmogel-
 yk enig woord te konnē lezen of verstaan: daar-
 om moet die gene / die lezen wil leren / zich
 door eerst wel meerstig oefenen / om alle Let-
 teren van 't A / B / C zo wel groot als klein /
 te leren kennen en onderscheiden.

Hier mede zal men van een begin gaan maken met
 het A / B / C die men de Leerlingen op de nabolgende
 verscheidene manieren zal doen opzeggen / haer
 de Letteren lerende / eerst recht uit / volgens de ou-
 de manieren / en als dan van agter: daar na hen
 de Letteren op een bijzonder wyze door elkanoer
 gebraagd / (gelijk op de andere bladzijde wordt
 afgebeeld) op dat zy dies te beter de Letteren on-
 derscheiden kennen / en zulks doende / heel per-
 fekt in de Letteren / waar in het spellen of boek-
 staven gelegen is / mogen wezen; want 't kan ge-
 schieden / dat men met een Letter uit een woord te
 laten / 't zelbe kwalijk / ja geensins boekstaven / of
 ter begen spellen kan.

TRAP DER JEUGD.

Nederduitsch A, B, C.

A a h r d e f g h

i j k l m n o p q r

s t u v w x y z.

A a h o u q h i d u g w r l
r e z z f m p s n r t s h u

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z

A a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

Romeinsch A, B, C.

A a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

Hoofd-letteren.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

Italiaansh A, B, C.

a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

Hoofd-letteren.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

Gefchreven A, B, C.

a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v w x y z.

Hoofdletteren.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

Van de Vokalen of Zelfsklinkers.

Dezen A / B / C word afgebeeld in Letteren / die men Vokalen heet / dat zyn Voismakers ofte Zelfsklinkers, en zyn zes.

Eventwel zyn er sommige die maar by Vokalen stellen / en merken de y aan als een Medeklinker, en nochtan zeggen dezulke / dat men geen een woord / zonder een Vokale te gebruiken / 't mag by zo klein zyn als het wil / kan schrijven / maar zeg my eens / hoe zal men dan by, hy, wy, zy, my, enz. konnen spellen? want dan ziet men immers dat hier geen Vokale in te passe komt; of zal men bij, hij, wij, zij, mij, spellen met deze Letteren, dat is / met i klinker, en j Medeklinker, dan zou men my moeten bejagen / hoe toe by-
zon-

zonder Letteren, dat is / een Vokale en een Konzont of Medeklinker, een gelijc geluid van zich konnen geben; daerze doch beide byzonder van klank, zoo / gelijc te zien is in klei-jig, stei-jig, vlei-jen, enz. Wie hier maar enigzints kennis heeft / kan genoegzaam zien / dat de i Klinker een geheel ander geluid slaat / als de j Medeklinker. Daarom zullen wy de y aanmerken / als de zesde Vokale, want anders zou men mi, hi, bi, wi, zi, enz. dus moeten spellen / hoewel het niet kwalijk zoude gedaan zyn: maar dewyl ons dunkt dat het zich veel te mager voer het gezigte bertoont / zo noemenwe liever zes Vokalen, namelijk:

a. e. i. o. u. y.

Wanneer nu hier van deze Vokalen getekent worden met een tittelken / zo doet dit tittelken zo veel als een m / ofte n / als hier onder te zien is.

Abbre-   { a }   maakt   { am }   of   { an }
 viatu-   { e }   { em }
 ren.   { i }   { im }
                { o }   { om }
                { u }   { um }
                { y }   { un }

Konzonen, ofte Medeluiders.

De andere twintig Letteren worden geheten Konzonen, of Medeluiders: want zy van zich zelven geen geluid konnen maken / maar zy hebben hun geluid van zes Vokalen, en zyn deze: b c d f g h j k l m n p q r s t v w x z.

De (j) die ik (je de (h) die ik (ve) en de (w) die ik (we) noeme / stelle ik hier mede onder de Konzonen, alzo 't ook Konzonen zyn / en geen geluid van zich zelven hebben / als hier te zien is.

Agt /

Igt / jut / jgt / jng / jh /
 Dgt / bgt / bgt / bl / bft.
 Mt / wt / wt / wl / wlpf.

Maak wanneer men by ieder woord een Vokale boegt / zoo kan men 't gebogtlyk dus lezen.

Iagt / sent / jigt / song / suh.
 Dagt / begt / bygt / bol / bift.
 Mat / wet / wlt / wol / wulpf.

Liquiden, of Halfluiders.

Mit de hoorschzeben Konzonen worden byf Letteren genomen / die men Liquiden, of halfluidende Letterf noemt / en dat / om datze wat zoeter als de andere Konzonen ofte Medeluiders uitgesproken worden / en zyn deze:

f. l. m. n. r.

Nu wat aangaat de Diphthongen en Triphthongen, die gemaakt worden van twee en van drie verscheiden Vokalen of Zelfklinkers, daar van zyn in den vierden Trap verscheiden hoorbeelden te vinden.

T W E D E T R A P.

Van de Sillaben.

Wat aangaat den Tweeden Trap / zo moet gy ook leren (kennende al de Letteren van uwen A, B, C heel perfect) hoe en op wat maniere gy een / twee / drie of meer Letteren by een boegende / een Sillabe moogt maken / en daar na een perfect woord zult kunnen uitspreken. Hierom tot oefeningen heb ik een deel der hoorbaarste Sillaben alhier gesteld; want met deze / meest alle de woorden moeten gespeld worden.

TRAP DER JEUGD.

Ab eb ib ob ub
 Ac ec ic oc uc
 Ad ed id od ud
 Af ef if of uf
 Ag eg ig og ug
 Ah eh ih oh uh
 Ai ei il ol ul
 Am em im om am
 An en in on un
 And end ind ond und
 Ay ey iy oy uy
 Ae ee ie oe ue
 At et it ot ut
 Ba be bi ba bu
 Bla ble bli blo blu
 Bza bze bzi bzo bzu
 Ca ce ci co cu
 Da de di do du
 Dza dze dzi dzo dzu
 Dwa dwe dwi dwo dwu
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle fli flo flu
 Fra fre fri fro fru
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu

Gra gre gzi gzo gzu
 Ha he hi ho hu
 Ja je ji jo ju
 Ka ke ki ko ku
 Kwakwekwiekwokwou
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pza pze pzi pzo pzu
 Ra re ri ro ru
 Scha sche schischoschu
 Schza schze schzi schzo schzu
 Sla sle sli slo flu
 Sma sme smi smo smu
 Spa spe spi spo spu
 Ta te ti to tu
 Va ve vi vo vu
 Vla vie vli vlo flu
 Vza vze vzi vro vru
 Wa we wi wo wu
 Wza wze wzi wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwe zwi zwo zwu

Om nu aan te wpen wat een Sillabe is / en
 hoe alle woorden met deze boozgaande Sillaben
 moeten beginnen of eindigen / zo heb ik hier het
 Gebed onzes Heren / afgedeeft met Sillaben, ge-
 steld / op dat gy dies te beter naderhand zult kon-
 nen met volle woorden lezen / die met bezelbe wel
 t' zamen brengeude.

Het On-ze Vader.

On-ze / Da-der / die / in / de / He-me-len /
 igt. A-wen / Na-me / wer-de / ge-hei-
 ugd. Uw' / Kro-ning-ry-ke / ho-me. A-wen /
 wil-le / ge-schie-de ge-lyk / in / den / He mel
 al-zo / ook / op / der / War-den. Onſ / da-ge-
 lykſ / Brood / geest / onſ / he-den. En de /
 ber-geest / onſ / on-ze schul-den / ge-lyk / ook /
 wy / ber-ge-ben / on-ze / Schul-de-na-ren. En-
 de / en / leid / onſ / niet / in / ber-zoe-kin-ge /
 maar / ber-lost / onſ / van / den / bo-zen. Want /
 u-we / is / het / Kro-ning-ry-ke / en-de / de / kragt /
 en-de / de / heer-lyk-heid / in / der / eeu-wig-heid /
 A-men.

DERDE TRAP.

Van 't verschil der Woorden die met een enkele
 of met een dubbelde Vokale
 geschreven worden.

Nu zal ik u aantoonen het verschil in de klank
 der woorden/welke met een enkele of dubbel-
 de vokalis geschreven worden; tot dien einde heb
 ik een klein getal van Woorden alhier by een
 geboegd / om dies te beter 't verholg te kunnen
 begrypen / en te perfecter de nabolgende Woor-
 den / ofte Namen / volgens haat Sillaben te ma-
 gen lezen.

eEnkel	aaDubbel.	eEnkel.	eeDubbel.
ai	aa	e	ee
ba	baa	be	beee
ma	maa	me	meee
sta	staa	se	seee
ta	taa	te	teee

10		TRAP DER JEUGD.	
i Enkel	y Dubbel	Om	Oom
Bil	Byl	Pol	Poot
Bih	Byh	Wozen	Woozen.
Dif	Dyf	u Enkel	uu Dubbel
Min	Myn	Bur	Buur
Wit	Wyt	Hur	Huur
Zin	Zyn	Hur	Huur
o Enkel	oo Dubbel	Lur	Luur
Woze	Wooze	Mur	Muur
Kot	Koot	Pur	Puur
Hot	Hoot	Zur	Zuur

Hier ziet gy wat een groot onderscheid dat er is / zo in de pronuntiatie als in de zinn / tusschen een woord dat met een enkelde of met een dubbelde Vokalis geschreven woord / daar wel op dient gelet te worden.

Volgt nu 'tverschil der woorden die men schryft met een enkelde of dubbelde Konzone.

d Enkel	dd Dubbel	laken	laken
Aden	Aden	paken	paken
Baden	Badden	snaken	snaken
Beden	Bedden	waken	waken
Boden	Bodden	zaken	zaken
g Enkel	gg Dubbel	I Enkel	II Dubbel
Oagen	Oaggen	Balen	Ballen
Wegen	Weggen	kwelen	kwellen
Zegen	Zeggen	Verbelen	Verbellen
h Enkel	hh Dubbel	Halen	Hollen
Bahen	Bahhen	Malen	Mollen
Dahen	Dahhen	Malen	Mallen
Hahen	Hahhen	Helen	Hellen
		Telen	Tellen

Ste

Stelen	Stellen	Toren	Tonnen
Zwelen	Zwellen	Zone	Zonne
m Enkel	mm Dubbel	p Enkel	pp Dubbel
Bremen	Bremmen	Apn	Appen
Komen	Kommen	gapen	gappen
Kzamen	Kzammen	hpen	happen
n Enkel	nn Dubbel	lpen	lappen
Banen	Bannen	flpen	flappen
		stpen	stappen.

VIERDE TRAP.

Van de Diphtongen en Triphhtongen,
met hare eigenschap.

Diphtonge is in onze Nederlandsche Tale zo veel als een Tweklank, of een t'zamenboeging van twee Vokalen. echter moeten die beide Vokalen ieder een byzonder geluid van zich geeven noch tans maar een Sillabe uitmaken. In gelijker boegen is mede de Triphhtonge zo veel als een Drieklank, of een zamenboeging van drie Vokalen, maar die echter ook iederleel geluid komen te geben. Dit alles behoorde men wel te leren onderscheiden / op dat men de Twee- en Drieklanken, ieder in zyn aart en natuur / te recht mogte leren uitspraak maken / en zyn deze 13 Tweklanken, en twee Drieklanken, als ae. ai. aai. au. aau. ei. eu. eeu. oe. ooi. ou. oi. waar van hierjenige woorden ten voorbeeld volgen:

ae.	Hael	Haet	Hael
Werd	Waert	Waet	Waer
Waert	Waert	Laet	Zaer.

Maar-

Maar deze en diergelijke woorden met de Tweklank æ gespeld / is volgens ons bedunken / ten zemaal kwalph / betwyl het twe byzondere Vokalen zyn / en derhalven niet anders als een gemengd en schaal geluid konnen hoorzenggen. Ook is het geen Duitsche, maar een Latynsche Letter, en word by haar uitgesproken als eene e / en dan zou men deze hoorzgaande woorden na de Latynsche Letterklank / dus moeten lezen / als:

Eert	Teert	Meet	Meet
Weerd	Heert	Teet	Heet
Heel	Heet	Steel	enz.

Hier ziet men wat onderscheid er is / zo in den zin als uitspraak. Nochtans zyn er sommige Schrybers / die wanneerze de Grieksche æta willen verbeelden / de Tweklank æ gebruiken / als in Waereld, Paerd, Waerd, enz. Maar wy vordelen dat men alle die woorden geboeglyk dus kan spellen: als Wereld, Peerd, Weerd, enz. Daarom spellen wy gantsch niet in onze Nederlandsche taal met de Tweklank æ: want dan zouden wy niet alleen onze zuivre Nederlandsche Taal te hoort doen / maar zouden daar en boven nog de kwade uitspraak der Noordhollanders komen te styben / betwylze / volgens hun Landaard, 't meestendeel der woorden slepende uitspreken: Derhalven versterken wy de a met a, en spellen de hoorzgaande woorden dan aldus:

aa.	haal	haal	praat
Maard	gzaat	hnaap	raab
haars	gzaan	laat	smaab
haard	haas	maat	bzaagt
daab	haalb	naab	waakt
bzaat	haart	naalb	zaab.

TRAP DER JEUGD

De Tweklank ai, is in onze Nederlandsche Taal noodzakelijk / hoewel dat sommige Schryvers die nog gebzuken / wanneerze Kapitein, Klai, enz. willen schryben: maar dewyl wy deze en diergelijke woorden geboeglyk met de Tweklank ei, kunnen spellen: als Kapitein, Klei, enz. daarom worden van ons berwoopen.

Volgen nu de andere Tweklanken.

aaï.	beiden	treur.	zien
Baat	dweil		
dzat	feil	eeu.	oe.
fraat	felt	Geuta	Boel
gaat	geit	geuta	doet
hzaat	heil	leuta	doek
maat	hlei	meeuta	doek
paat	leid	spzeuta	stoc
waat	meid	snreuta	gloed
zaat.	peil	schzeuta	goed
	pleit	weuta.	goet
au.	rein		hoed
Augustus	beil	ie.	hoep
augustyn	weid	Blies	hloet
autaar	zeid.	dies	hoen
aurelius		dient	hoel
auhje.	eu.	dier	moet
	Deur	griet	poel
aau.	gent	giet	stoel
Blaaut	hleur	hlest	boet
daaut	jeugd	lier	zoet
naaut	deugd	niet	hoek
flaaut	leur	nier	zwoel.
maaut	neus	pier	
naaut.	reuk	riet	
ei.	schuur	bliet	ooi.
Beitel	heur	giet	boof
			boof

hoof	goud	ui.	guit
moof	houd	huid	huid
noof	houd	huid	huid
poof	mout	buik	lust
	stout	duif	buif
ou.	woud	duif	buifst
houd	zout.	fuif	zuif.

Volgen nu de Drieklanken, en zyn deze,

ieu.	oei.
Nieuw	Bloed
Nieuw	Goed.

Op dat op nu zien moogt 't grote verschil dat er is / zo in den zin als in de uitspraak / tusschen die woorden die staatsaanklyk met een enkele Vokalis, of met een Dichtonge, dat is Tweeklank, worden geschreven / heb ik daar van hier enige Woorden tot een voorbeeld gesteld:

u.	eu.	zil	ziel
bul	heul		
hul	heul	o.	oe.
dun	deun	boh	boek
		bol	doel
i.	ie.	mot	moet
hul	hziel	hoh	hoek
dis	dies	hoh	hoek
feis	feies	hot	hoet
hik	hiek	pot	poet
plik	pliek	rot	roet
rik	riek		
rit	riet	u.	ui.
rin	rien	bus	buif
bis	bies	hus	huif
wil	wiel	mus	muif

TRAP DER JEUGD.
VYFDE TRAP.

Lerende 't verschil zoo in zin als pronunciatie, tus-
schen (b en p) (q en t) (f en v.) Insgelyks
de eigenschap van (c en k) (th of theta) (die
en tie) (ph en f) (f en z) (æ œ) enz.

In 't lezen en schryben moet men ook wel let-
ten op de woorden die met een (b) ofte met een
(p) geschreeben worden / want tusſchen een (bak)
en een pak) is in zin en ook in 't schryben groot
onderscheid / als uit de woorden / hier onder ge-
stelt / te zien is.

B.	P.	boort	poort
bak	pak	buig	puiſ
bat	pat		
beer	peer	D.	T.
best	peſt	dal	tal
bzeken	pzeken	drek	trek,
bol	ppl	doorn	toorn
bier	pier	duin	tuin.

Hier ziet men dat de D een veel zachter geluid
dan de T geeft / en een geheel bijzonder zin
ſchijnt te maken; maar offchoon de D booz
aan de woorden een zachter of doffer geluid geeft /
als de T zo dunkt ons ebenwel volſtrekt nood-
zakelyk / datze aan haar einde der Lettergrepen,
die in haar meervoud noodzakelyk een D verei-
ſchen / ook in haar eenvoud met een D moe-
ten geſchreeben worden: want wat de uitſpraak
aangebeld / die valt genoegzaam van zelven.
Ebenwel zyn er ſommige die in dezen de zin en
de uitſpraak willen voldoen / waarom datze in
de plaats van een enkelde D altoos de zetten;
maar zulſ dunkt ons geheel onnodig / want de
hozt.

hoortheid van spellinge bejaagt ons het best. Ook
 zyn er / die sommige broeden, dooden, oogen,
 poogen, daaden, raaden, enz. met twee Vokalen
 schryben / om dat die in haer eenvoud noodza-
 helpik met twee Vokalen moeten geschreven wor-
 den / gelijk hier te zien is: brood, dood, oog,
 poog, daad, raad. Maar offchoon dat de waar-
 heid is / en van niemand kan tegengesproken
 worden / zo menen we egter verzekert te zyn / dat
 in deze / en veel meer andere woorden / een Vo-
 kale zulk een harden geluid geeft als of er twee
 stonden; daarom spellen wy deze / en diergelijke
 woorden meer / maar met een Vokalis; als
 broden, doden, ogen, pogen, boven, hoven, vo-
 ren, storen, zaden, kwaden, enz. Maar gebede
 ondertusschen aan een ieder zyn volle byzheid /
 om zo te spellen als het hen zal welgeballen.

Ziet hier enige woorden die noodzakelyk met een
 enkelde a of dubbelde aa moete geschreven worden

a.	aa.	mat	maat
an	aan	nat	naat
bat	baat	plat	plaat
dan	daan	rad	raat
han	haan	bat	baat
hap	haap	wat	waat
lat	laat	zal	zaal.

Volgt nu 't verschil van de uitspraak tusschen
 de F en V. 't, welk zeer groot is / gelijk de on-
 derstaande woorden aanwyzzen: en word in
 Dylestland booz kwade gewoonte zeer misbzuiht
 in 't pronuncieren / zeggende Fader, Frouw booz
 Vader, Vrouw, &c. Daarom heb ik nodig ge-
 bonden / enige woorden booz te stellen / die met
 een (v) en niet met een (f) moeten geschreven / en
 ook perfect daer na gepronuncieert worden.

Leest en spreekt van deze Woorden zoetses uit na de b) Als:	{ Dader Dan Dagen Deel Dis Doegen Dol	{ Maar leestze nog en pro- nuncieertze hoor al-niet scherp gelph een (f) als:	{ Faber Fan Fagen Feel Fis Foegen Fol.
---	--	--	---

Dat nu enige willen dat men de V in het einde van de Lettergrepen behoorde te zetten / die in haer meervoud noodzakelgh met een V moeten geschreven worden: als hov, lov, grav, strav, gav, wyv, wolv, elv, enz. oordelen wy heel te slap van uitspraak te zyn / dewyl de V een Letter is / die zeer zagt is / en de F daar en tegen zeer hard word uitgesproken / zo volgen wy deze maniere van wellen gantsch niet na / maar gebruiken liever in 't eind van die Lettergrepen de F en zetten hof, lof, graf, straf, gaf, wyf, enz.

Nu moet men weten dat er hoor enige tyden / toen men op het spellen maar weinig acht sloeg / enige woorden met andere Letteren gepronuncieert werden / welke anders moesten gelezen of uitgesproken worden / als C hoor K Ph hoor f, tie hoor cie, æ œ hoor e. Doch dat nu hedendaags nog enige willen dat men de C hoor K moet pronuncieeren wanneerze hoor een A, O, U, L, N of R komt te staan / zulk is naar ons bedunken ten enemaal kwalph / de Lezer bezie hier van deze weinige hoordeelden:

Calf
Coning
Cunst
Claas
Cnoop
Crulk

hoor

Kalf
Koning
Kunst
Klaas
Knoop
Kruik.

In deze weinige boozbeelden blykt klaarlyk / dat de K veel meer kragt en klank aan de uit-
praak geeft als de C derhalven woordse van ons
in deze zin / ten enemaal verworpen.

Ook word de C als een S uitgesproken / wan-
neerze booz een E of I komt te staan / gelyk hier
te zien is.

Cederen
Ceremonien
Cierlyk
Citroen

}

leest

Sederen
Seremonien
Sierlyk
Sitroen.

Dit zoudenwe eindelyk nog kunnen toegeven ;
maar dewyl de C tot de Franche en Latynsche Ta-
le behoord / zo Spellen wy deze woorden liever
met een S, om dat die onze eigene Letter is / en
voordelen de C in onze Nederduitsche Tale gantsche-
lyk onnodig / ten zo ze booz een H komt te staan /
als: Schoen, Schip, Schimp, Scheel, Schroom,
Schaap, &c.

(Ph) of Grieksche (Phi) moet men lezen als F)
Phantazy } Fantazy Philemon } Filemon
Pharao } Farao Phillips } Filips
Pharizeen } Farizeen Philozoof } Filozoof
Phoenix } Fenix Propheet } Profheet

Wat ons aangaat / wy houden het hier in met
de F, om dat die mede tot onze Nederduitsche
Tale behoord / en Spellen gantsch met geen Ph.
dewylze dog altoos met een F word uitgespro-
ken. Maar zal men my hier ligtelyk vragen /
of ik ook de Uitheemse woorden met een F en
niet met Ph spelle? Ik antwoorde / dat er ber-
scheiden Uitheemse woorden zyn / betwelke booz
langheit van tyd tot ons zyn over gegaan / en als
haar

jaat Gild en Burgerschap in onze Nederduitse Tale gewonnen hebben / daarom dunkt ons / dat het ons ook bystaat / van die woorden met F te mogen spellen. Ook dunkt ons / dat het veel gemakkelijker hoor de Jeugd is / met de F te leeren spellen dan met Ph. Want:

Die nauw een Letter weet te noemen wel van dezen Hoe zal die *twe* voor *een* ter degen kunnen lezen?

Eben zo is 't ook gelegen met de Q, 't welk mede geen Duitse, maar een Franse en Latynse Letter is / derhalven wordze van de meeste en beste Nederlandsehe Schryvers nevens de C berwoorde; want in plaats van Qu kan men geboeglyk een kw. welke beide mede onze eigen Letters zyn) zeten / gelyk hier te zien is.

kwalgh

kwamen

kwam

kwellen

kwetzen

kwagt

kwopen

kwispel

kwad enz.

Ook is er ten allen tyde een groot verschil geweest over de S en Z wie van die beide Letteren de scherpste was: dog eindelyk zyn de beste Nederlandse Schryvers hierin obereen gekomen / en hebben de S als een scherpe, en de Z als een zachte Letter aangemerkt / en zeten nu in plaats van de S wanneerze hoor een Vokale of W komt te staan / een R dog niet altoos; want zierelyk, zitroen, zuiker zabel met een Z geschreven / is alle flap want die woorden moeten scherp uitgesproken worden / als: Sierlyk; Sitroen, Suiker, Sabel, enz.

Nu zullen we maar met weinig woorden aantonen / wat kragt en klanke de Gzente Theta (welke wy met Th afbreiden) in onze Nederduitse Tale heeft by hoorbeeld:

Theoboris	}	leest	}	Teodoris
Theologant				Teologant
Theophilactus				Teophilactus
Theses				Teses
Thesis				Tisis
Themma				Temma
Theologie				Teologie

Dit zyn alle Uitheemsche woordē / die noodzaak-
 Igh met een blazinge moeten uitgesprokē worden /
 en dewyl de H meer met een blazinge / dan datze
 volmondig word uitgesproken / moeten die woo-
 den ook aldus geschreven worden.

Cie komt van het Latynsche tie, en moet ook
 zodanig geschreven en uitgesproken worden / als
 hier onder te zien is.

Predicatie	}	leest	}	Predicatie
Reberencie				Reberentie
Gractas				Gratias
Distribucie				Distributie.

æ. œ leest men als een è.

Van de æ hebbe wy in onze Vierde Trap duide-
 Igh gesproken. En wat de œ aangaat / die is
 in onze Nederlandische Tale mede onnodig / dewyl-
 ze dog ook als een è moet gepronuncieert wordē:
 dezze hier van maar deze weinige voorbeelden:

œconomī	}	leest	}	Economie
Fœlix				Fenix
Pœna				Pena

Z E S D E T R A P.

Inhoudende verscheiden woorden van een, twee,
 drie en vier Sillaben, volgens 't A, B, C heel
 nodig om allerhande woorden te spellen.

TRAP DER JEUGD.

Woorden van een Sillabe.

M.	biengt	H.	lift	pyps	stoel
Wte	bieft	Hah	lugt	pomp	staal
ach	dzie	hals	land	pomp	stuit
agt	doof	ham	lat	pot	stuitk
ap	doob	harp	lust	past	stom
aard	doorn	heer	M.	put.	stem.
arm	duim	hebt	M agt	kw.	C.
asch.	E.	hof	maan	kwak	Tah
B.	Eed	hop	meel	kwien	tand
Bah	el	hond	melk	kwel	tap
bank	elst	huis.	merkt	kwgl.	trap
bast	rens	J.	mei	K.	teen
blad	et.	Jagt	mist	Kap	twee
band	F.	jak	muig	rand	igd
bed	Fzang	jaac	N.	ring	twgg
bef	fluit	juh	N am	rot	trouw
bel	flits	jonk.	not	rand	ulp
berg	fozm	K.	nap	ruk,	D.
bies	feult.	Kas	nek	S.	Daam.
bil	G.	halk	neef	Schaal	blesch
bol	Gau	ham	nest	stab	bisch
bosch	gang	heel	ngd	stam	broutw.
bot	gank	herf	nut.	schere	W.
bloot	gaan	kind	O.	spel	Wpf
boom	gdat	kist	O f	steel	wgn
bozt.	gram	kok	om	ster	wind.
D.	geel	halk	oak	steert	H.
Dag	geest	hac	op	schil	H:ft
dal	git	krank	oud.	schip	ps.
dank	gzol	kleed	D.	soep	Z.
dang	gzot	T.	Dast	spil	Zaad
darm	gzom	Tah	paat	spit	zand
dzank	gzond,	lap	pant	schoan	zeet.

TRAP DER JEU G D.

Woorden van twee Sillaben volgens 't A, B, C.

A.
 Abel
 anker
 aandoen
 aanzigt
 ambagt
 ambeelt
 ambtman
 aardepk
 arbeid.
B.
 Baden
 bafsen
 barbier
 baren
 blazen
 bukken
 bedde
 belgen
 beken
 bergen
 bersten
 bezem
 beuze
 beben
 bidden
 blegten
 bieden
 binnen
 blyden
 bode
 bage
 bonen

bloemen
 boeder
 bouwewer
 bluffchen
 builoft
D.
 Danser
 drager
 dwalen
 dekker
 delven
 denken
 derben
 dienaar
 diepte
 diebaer
 dingen
 dypen
 dynken
 dogter
 dolen
 donker
 donder
 dopen
 dooysel
 droefheid
 dronken
 dronhaart
 droppel
 druibe
 bunken
 drukker
 duike.

E.
 Edel
 emmer
 ellen
 erben
 eten
 enkel
 eerlyk
 eike
 ezel.
F.
 Fatzoen
 fleiten
 fluwyn.
 fluweel
G.
 Galge
 gapert
 garen
 glazen
 graben
 gebed
 gebzaagd
 geenzing
 geheel
 geluk
 gelaat
 gezond
 gette
 glerig
 goedheid
 gozdel
 graben.

H.
 Hakken
 haastig
 hage
 halen
 hamer
 hangen
 hamel
 haze
 haspel
 helpen
 hemoen
 hemel
 hammen
 hinde
 hoeden
 honden
 honderd
 honger
 hoogheid
 haren
 hopman.
I.
 Jaarlyk
 jagen
 janken
 janken
 jode
 jonker
 juffrouw.
K.
 Kagehel
 knagen

Herke

herbe
 hemmen
 hele
 helder
 heerse
 herse
 hetel
 heuhen
 helzer
 kiezen
 histe
 knippe
 koetze
 kopen
 kusten
 klinker
 kanker
 kameel
 kapaen
 kasteel
 kalkoen
 kladde
 klagen.

L.
 laden
 laken
 lebant
 lekker
 lelfch
 leunen
 lente
 lepel
 leerzen
 lehen

loofheid
 lowaad
 lumen
 liegen
 ligen
 loflich
 loumaand
 loben
 luiaard.

M.
 Maandag
 majer
 mager
 mannen
 mantel
 meester
 menig
 merken
 meter
 meinen
 milde
 misdoen
 missen
 misflag
 misfchien
 molen
 monnik
 mostert
 munter.

N.
 Nagel
 nabel
 neerstig
 negen

niezen
 nigte
 nietig
 neuze
 nemen
 ngbig
 noemen
 noden
 noten
 noorden.

O.
 Onkuisch
 onlangs
 ontdoen
 oge
 oubheid
 open
 oben

P.
 Pater
 paden
 paaffchen
 papier
 panne
 plagen
 planten
 platen
 penning
 pensen
 peper
 penne
 ploaet
 prinzen
 ppate

prullen
 plukken
 proeben
 pzingen
 pooztier
 puiten.

Q.
 Qwartel
 Qwaadheid
 Qwalph
 Qwartteel
 Qwarttier
 Qwetzen.

R.
 Raden
 ramen
 rapen
 rechten
 reden
 zegel
 reiger
 ribbe
 rphdom
 ryder
 roeper
 roeren
 rage
 rooster
 rotten
 rugge.

S.
 Saffraan
 salaat
 schamen

TRAP DER JEUGD.

slagter
 schrage
 slapen
 stampet
 schelle
 schenker
 scheren
 schepen
 schepfel
 sleutel
 speelman
 spelde
 stemme
 sterkheid
 sterre
 sterben
 simpel
 schipper
 schyber
 snyder
 spiegel
 spille
 schoeben

schuldig
 snutter
C.
 Cabbert
 taarte
 tafel
 talent
 taken
 talen
 tanden
 tappen
 termyn
 tergen
 terwe
 trekken
 twintig
 tonnen
 toren
 toortzen
 tuigen
 tuischer.
D.
 Daten

dangen
 dasten
 dege
 denster
 derwer
 degen
 diekant
 dyftig
 dijschen
 dijscher
 bliegen
 boegen
 volgen
 boldoen
 boordeel
 buisten.
W.
 Waaron
 waker
 waken
 water
 weren
 weide

weten
 werbel
 woensdag
 woeket
 wolke
 wonder.
H.
 Ariand
 psland
 pzer
 pber
 phen.
Z.
 Zalland
 zalken
 zeden
 zelden
 zinnen
 zondag
 zeland
 zelders
 zutfen
 zuiden.

Woorden van drie Sillaben volgens 't A, B, C.

A.
 Abberbaan
 ankerman
 admiraal
 aankleben
 annemen
 aanroepen
 afzagen
 afhoutwen
 aflagen

afnemen
 ageren
 anbrengen
 anderzints
 antwoorden
 arbeiden
 arnielph
 armoede
 aberegts
 abdisse

B.
 Babbelen
 bakeren
 bantere
 bandpzer
 beklagen
 bedenken
 bedzigen
 bedwingen
 begaben

begeerte
 begeerlyk
 begeben
 begieten
 behoeben
 bewinden
 behouden
 beloben
 bangden
 berispen
 bergemen
 bespieden
 betamen
 bitterlyk
 bydelgh
 botermelk
 vrouwerz
 bzuidbegom
 bullebak
 byehozf.

D.

Dagelyk
 beernisse
 beurwaarder
 bonderen
 doozsteken.

E.

Edelman
 eerbaarcheid
 enigheid
 egeren
 erwteten

F.

Fonteine

frontieren
 firmament.

G.

Grabinne
 gestartig
 gebergte
 gedenken
 geheugen
 geleiden
 gemeenschap
 genezen
 genugten
 gezelschap
 gebiedten
 gelieben
 glerigheid
 gozdynen
 groteygh
 grootbader
 grootmaeder
 geburen
 gelukkig

H.

Haastelyk
 hagelen
 handgiste
 hazewind
 helbardier
 herbergter
 hardigheid
 herelyk
 herffenen
 heimelyk
 hinderen

B 5

hobaardig.

I.

Indiaart
 ingewand
 inhoutwen
 inhomen
 inlaten
 inleiden.

K.

Kahelen
 krahelen
 kamelen
 keersmaeker
 hermissen
 kinderen
 hamergh
 handelaar
 hanongh
 hapelle
 hapellaan
 kleermaker
 hougzeider
 hougseband.

L.

Lammierheng
 lantreenen
 lekerheid
 legpenning
 lenbenen
 leutwarden
 ligtelyk.

M.

Magerheid
 makelaar

meeg.

neesteren
 nidering
 inneligh
 nolenaar
 noordenaar
 noezelaas
 noeselman
 noeselen
 N.
 Nagtegaal
 nagelen
 negentig
 negentien
 neerstelph
 nestelen
 nieuwigheld
 nuidigheld
 O.
 Onkuisheid
 onessen
 ongezond
 onhernoot
 onbieden
 ontbyten
 ontbinden
 ontheden
 ontdeken
 ontfangen
 onthalzen
 ontleven
 ontloupen
 oordelen
 ozeelen
 oorzaak

openbaar
 overgaan
 ozebaar
 P
 Pennemes
 parchement
 pedikant.
 Pto.
 Pwalsalber
 Pwalsilber
 Pweappel.
 R.
 Raadsamer
 regeeren
 regenbak
 reisgenoot
 reinigheld
 rghelph
 rommelen
 rudigheld.
 S
 Schimpelen
 schoemaker
 slootmaker
 T
 Tegenlig
 tekenen
 timmerman
 timmeren
 touwslager
 troetelen
 tuimelen.
 D.
 Derborgen

verbranden
 verklaren
 verkragien
 verkringen
 verderben
 verdoemen
 verdzieten
 verdzinken
 vergeben
 vergelden
 vermanen
 verroeren
 verstyten
 verschriften
 versmaden
 verstemmen
 vertroosten
 verwerpen
 vierendeel
 vromeligh
 W
 Waarnemen
 wandelen
 wapenen
 weduwe
 wederstaan
 weigeren
 westdinne
 windmolen
 woestijne.
 Z.
 Zwavelstok
 zwaardbegeer
 zwammerdam.

Woorden van vier Sillaben volgens 't A, B, C.

A.	Heerlygheden	ontnagelen
Admitteren	heimeghheid	ontnestelen
amandelen	hindertochten	oberlyden
amsterdammer	hinderlagen	obergeben.
anspater.	hoererye.	B.
B.	G.	Pannehoeken
Bevestigen	Sagtgodinne	pasteibakker
betamelgh	indringende	pastinaken
bebozderen	innerlyken	profeteren
betoberen	inhalinge.	pijhardygen.
beziedigen	H.	H.
bonnetmaker	Heizerinne	Regtbaarbelgh
besingelen	hakeelagig	roekeloosheid
C.	kapuzynen	rommelzootje
Ozebuldigheid	karmeliter	rommelinge.
bulzinnigheid	honinginne.	S.
dwaesdygberg.	T.	Samaritaan
C.	Tigtbeerdigheid	standbaeyige.
Ceragtsteren	looshoofdigheid.	T.
elendigheid	M.	Capptzeren
ellebogen	Manierlyghheid	rimmeragte.
endbogen	magtelosheid	D.
F.	middekmare	Dezagteren
Fatzoeneren	minnelghheid	berhandigen
fingerwolde	murmueren.	berwonderen
fonteinader	N.	voorzpoedelgh.
B.	Nalatihheid	W.
Gestadigheid	noodbwendigheid	Wapenmaker
getrouwelgh	nozmandygen.	watermolen
goedertieren	S.	welsprekende.
gutzigheden.	Omstandigheid	Z.
H.	onderdanen	Zagtmoedige.
Hartnellyghheid	onderzoeken	zorgbuldige.

TRAP DER JEUGD.

ZEVENDE TRAP.

Inhoudende de Namen der Vriesche Steden en Dorpen, als mede die van Stad Groningen en Ommelanden, mitsgaders die van het Oude en Nieuwe Testament, en enige Geslagtregisters uit dezelve. &c.

Beschryvinge van Vriesland.

Vriesland leidt als een uithoek van 't vaste Land/ heeft aan 't Oosten het Landschap Groningen en Ommelanden: aan 't Noorde de Wadden/ of de Eilanden Ameland en Schiermonnikoog/ aan 't Westen de Zuider Zee/ en loopt boorz een gedeelte tot aan 't Zuiden geheel om/ en van daar paalt het aan 't Landschap Overijssel en Drentsche. Zynde verdeelt in vier Leden/ als Oostergo, Westergo, Zevenwolden, en de Steden, als volgt:

O O S T E R G O,

Heeft 11 Grietnyen, als eerstelyk Leeuwarderadeel, heeft 14 Dorpen.

Wierdum/ waer onder Wybgozd/ Twischum/ Goutum/ Huzum/ Hemptens/ Ceern/ Stiens/ Finkum/ Huum/ Wiltzum/ Hronsum/ Aelsum/ Tekum/ Wiedum.

2. Ferwerderadeel, heeft 11 Dorpen.

Ferwerd/ Besintum/ Hallum/ Marum/ Nieuwekerk/ Wandwerd/ Bipe/ Genum/ Keitzum/ Aelsum/ Tigtaerd.

3. Ooltdongeradeel, heeft 13 Dorpen en twee Bagyne Kloosters.

Wanjum/ Engwierum/ Ce/ Jougwier/ Oosterum/ Halzum/ Wetzens/ Nieuwier/ Nijkerk/ Bazens/ Tioezens/ Nozra/ Menselawier. Kloosters, Slon/ Weerd.

4. West.

4. Westdongeradeel, heeft 14 Dorpen

Holwerd / Cennaard / Mierdum / Nes / Hantumhuizen / Hantum / Hiaure / Bitterzwaard / Boznmerhuizen / Boznwaard / Kaard / Foudgum / Biantgum / Waarens.

5. Kollumerland, heeft 6 Dorpen en 1 Klooster.

Kollumerzwaag / Westergeest / Oldewolde / Kollum / Lutkewolde of Nussbuit / Boerum / en Feenklooster.

6. Agterkaspelen, heeft 8 Dorpen en 2 Kloosters.

Suiderhuzum / Augustinissa / Harkema / Opeinde / Drogenham / de Haten / Op 't twofel / Buitenpost / Lutkepost / Kloosters, Cerkes / Brauwer.

7. Dantumadeel, heeft 14 Dorpen.

Diezum / Waterwolde / Dantumerwolde / Murmerwolde / Akkerwolde / Keinsmagzeet / Sibbrandahuis / Janum / Bredaard / Oudekerk / Hoedkerk / Feehwolden / Swaag / Westereinde.

8. Tietjerstradeel, heeft 14 Dorpen.

Wans / Oudekerk / Denkerk / Stekerk / Kopperkerk / Tietjerkerk / Surwolde / Habegarpp / Bergum / Cestrum / Oostermeer / Suameer / Garpp / Eernewolde.

9. Smallingerland, heeft 7 Dorpen.

Oudega / Nyegea / Opeinde / Noorderdijgten / Zuiderdijgten / Koztehenne / Boezndbergum.

10. Idaarderadeel, heeft 8 Dorpen.

Ibaard / Egum / Hoordahuzum / Friens / Grouda / Waarage / Marstiens / Martena.

11. Rauwerderham, heeft 6 Dorpen en 1 Klooster.

Kauwert / Henzum / Deersum / Poppingawier / Cerfoot / Npbrandabuiten en 't Klooster Engwierd / behorende onder Poppingawier.

30 TRAP DER JEUGD.
WESTERGO,

Heeft 9 Grietenyen, en eerstelyk Menaldumadeel,
heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berlikum / Wier / Beetgum /
Engelum / Marssum / Demum / Bocom /
Blessen / Dronryp / Schingen / Slappeterp.

2. Frankeadeel, heeft 11 Dorpen.

Czum / Hitzum / Achlum / Midlum / Herba-
jum / Dongtum / Boer / Keid / Peins / Sweins
Schalzum.

3. Berradeel, heeft 7 Dorpen met 1 Klooster.

Winnertsga / Fyedigum / Czummarum / Oos-
terbierum / Sexbierum / Pietersbierum / Wi-
naldum / 't Klooster Tidlum.

4. Baarderad el, heeft 16 Dorpen.

Lozwert / Weidum / Mangum / Schielaard /
Oosterwierum / Bozum / Wetwert / Biezwert /
Oosterlittens / Winzum / Baard / Huins / Lions /
Hplaard / Yellum / Beets.

5. Heinhaarderadeel, heeft 12 Dorpen.

Heinaard / Htens / Luthewierum / Oosterend /
Hvdaard / Woumels / Waarens / Kubaard / Weis-
ryp / Basum / Spannum / Edens.

6. Woenzeradeel, heeft 27 Dorpen en 2 Kloosters.

Kron / Allingawier / Burgwert / Kronwert /
Oedgum / Esmora / Engwier / Ferwolbe / Oze-
nouterp / Goest / Hartwert / Digtum / Heilzum /
Abzegahuizum / Hunsbert / Tollum / Tongerhou-
Wakum / Pingium / Parrega / Plaam / Schet-
ten / Schraad / Surig / Tjenwert / Witmaar-
zum / Wons / Oloeklooster en Oegeklooster.

7. Wynbritzaradeel, heeft 28 Dorpen.

Oppenhuizen / Witwillengerga / Totryp / Hom-
merts / Smalbrugge / Wolseind / Apeholsga /
Andph / Heeg / Garfmeer / Niehuizen / Sand-
ste

TRAP DER JEUGD.

37

steda/ Olbega/ Ybzega/ Oosthem/ Abbega/
Westhem/ Wolzum/ Nienland/ Folsgate/ Esal-
lehuisen/ Ybbegrum/ Citus/ Scharnegouten/
Goringe/ Loinge/ Gauw/ Hcsfingewier.

8. Hemelumer, Oudevaar ende Noordwolde,
heeft 9 Dorpen.

Hemelum/ Houdum/ Warns/ Scharle/ Molkwe-
rum/ Olbega/ Niega/ Eleahuisen/ Hoiderwolde.

9. Het Bild, heeft 3 Parochien.

St: Jacobus Parochie/ St: Anna Parochie/
T. Vrouwen Parochie; Mede de Oude ende
Nieuwe Zjlen/ en de Lepe.

Z E V E N W O L D E N,

Heeft 10 Grietenyen, en eerstelyk Uittingeradeel,
heeft 6 Dorpen.

1. Engwirden, heeft 4 Dorpen.

Gerstoot/ Esallebird/ Tunsebird/ Terband/
en een gedeelte van de stekken 't Herenbeen.

3. Donjewarstal, heeft 14 Dorpen.

Boingearpp/ de Boek/ Wusterholle/ Niega/
Oldeouwer/ Donjega/ Tjerhgaast/ Sr. Ni-
hlaasga/ Tostenhuisen/ Ceroele/ Andphen/
Langweer/ Boornzwage/ Tegmeer.

4. Haskerland, heeft 7 Dorpen.

Westermeer/ Sinhzwage/ Haskerdyken/ Nye-
hashe/ Oldehashe/ Haskerhoorne/ en de stekke
Touwer/ en een gedeelte van het Herenbeen.

5. Schoterland, heeft 18 Dorpen.

Boornsterzwaag/ Tubbega/ Schuringa/ Olde-
hoorne/ Nyehoorne/ Itatph/ Brongerga/ Nienbron-
gerga/ of de Knippe/ Melledam/ Oldeschoot/ Nye-
schoot/ Rutum/ st. Jannesga/ de Kleine gast/ Hou-
le/

le/Kochelof Nlega/Oelstrahutzen/Oldega of Hft-
dyken / een gedeelte van de flekken 't Herenbeen.

6. Lemsterland, heeft 5 Dorpen.

Remmer/Cesterga/Follega/Oosterzee/Egten.

7. Gaarsterland, heeft 3 Dorpen.

Wphhel/Sondel/Niemardum/Oldemardum/
Wirus en Bahshutzen/Harig/Kuitghutzen/
en de flekken Volk.

8. Opsterland, heeft 13 Dorpen.

Beetſ/Beetſterzwaag/Olterterp/Arter-
terp/Zugerſwolde/Deuſwolde/Wynjeterp/
Nemerik/Tippenhuizen/Wiſpel/Lange-
zwaag/Kortezwaag/Luxewolde.

9. Stellingwerf, Oosteinde, heeft 10 Dorpen.

Oldeberkoop/Nederkoop/Markinga/Van-
kerboek/Houle/Oosterwolde/Fogtele/Wp-
peliſche/Lakgedpe/Enflo.

10. Stellingwerf, Westeinde, heeft 20 Dorpen.

Beul/Hoozdwalde/Finkenga/Steggarden/
Peperga/Bieſdyk/Neholtpade/Oldholt-
pade/Wolbega/Sonnega/Oldetpne/Nietpne/
Spangen/Scherpenzeel/Munnekebutren/O-
delemmer/Adelemmer/Neholtwalde/Old-
holtwalde/de Edfert.

DE XI. STEDEN.

1. Leeuwarden.

2. Bolſwart.

3. Franeker

4. Sneek.

5. Dokkum.

6. Harlingen

7. Staboren.

8. Sloten.

9. Mozhum.

10. Hſt.

11. Hindelooſe.

Volgen de namen der Dorpen van Stad Gronin-
gen en Omlanden.

't G O R E G T.

Hoozdijk / Middebert / Engelbert / Weſter-
boek /

Woeñ / het Hogezaad / Sappemeer / Kroegwo-
lde / Noozblaren / Haren.

De beide Oldampten.

Wagenbozgen / Bozgsweer Cermuntē / Wol-
bendozp / Midwolde / Midwolder Hamrik /
Scheemda / Scheemder Hamrik / Cexta / Oost-
wold / Fincerwold / Beerta / Winschoot / Westerle
Meden / Wilderbank / Zuidboek / Noozdbzoek.

HUNZINGO KWARTIER.

Mainster Deel.

Utrum / Oltedozp / Niekerk / Dierhuizen / Horn-
huizen / Kloosterbuiren / Teens / Whee Zuidbyk /
Warshuizen / Harffens / Maarlag / Mensinge-
weer / Maarchuizen / Basla / Kaphwert / Wozp /
Wetzinge.

Half Amster Deel.

Dierhuizen / Sauwert / Bellingeweer / Win-
sum / Obergum / Kanum / Peierbuiren / Cen-
rum / Westertieland / Saaxumhuizen / Andel /
Breedē / Hghwert / Uithuizen / Huzinga / Men-
heweer / Cinallinga.

Ooster Amster Deel.

Zuidwolde / Noozdwolde / Bedum / Ongh-
hozn / Onderwiterum / Westertwgtwert / Mid-
delstum / Dooznwert / Kanteg / Stitgwert / Warf-
sum / Eppingehuizen / Kottum / Sandeweer / Ol-
denzpl / Oostertieland / Meden.

FIVELINGOKWARTIER.

't Wold Deel.

Spph / Bierum / Godlinze / Schilwolde /
Slogteren / Kolham / Scharmer / Harkstede /
Heidenschap / Barmertwolde / Chezinge / Cen-
bour / Woltersum / St. Anna / Opwgeda.

't Hoge Lanster Deel.

Deifzpl / Holtwgeda / Uithwgeda / Saltwert /
Marf-

Marssum / Stedum / Westereemden / Garg-
 huizen / 't Zand / Leermens / Enum / Wp-
 dum / Appingadam / Tjamsweer / Ojwprda.
 't Oosterdeel.

Farmsum / Sterdum / Hebeskes / Welwert /
 Midhuizen / Sibbeduizen / Ten Post / Garrel-
 weer / Losdorp / Coppersum / Zeerpp / Ooster-
 wjwert / Hzewert / Jukwert / Helm.

WESTER-KWARTIER.

Oost Lange Woldster Deel.

Zuidhoorn / Noordhoorn / Faan / Niekerk / Ol-
 dekerk / Niezpl / Luthegast / Gzategast.
 Vrede Wolderdeel.

Tegemieden / Oostwold / Tettelbert / Mit-
 wolde / Colbert / Nybert / Nuis / Marum /
 Noordwijk / Sibaldabuizen / Gypskerk / Kul-
 gemaart / Opende / Bisblijet.

Middagsterdeel.

Hoogkerk / Leegkerk / Dozkwert / Wierum /
 Oostum / Bantwert / Aduwert / Hogemieden /
 Franzum / den Ham / Feerwert / Ezinge / Ol-
 dehobe / Ngehobe / Saaxum / Doezum.

Volgen nu verscheiden Mans en Vrouwen Namen
 volgens 't A, B, C.

A baruch. Abbe. Abel. Abimelech. Abraham.
 Achills. Adam. Adolf. Adriaan. Agestikus.
 Agrippa. Albert. Alexander. Alle. Allert. Am-
 brosius. Antonius. Arent. Aristoteles. Artaxer-
 zes. Athassueres. Athanasius. Aurelius. Abigail.
 Adriaantje. Nachje. Waltje. Agriet. Aukhje.
 Atje. Aukhje.

Baccheus. Balaam. Balbus. Balthazer. Ba-
 Brent. Bartelt. Baruch. Bauke. Binnert.
 Boe.

Boëtius. Burchert. Bonaventura. Barberije.
Bauwe. Beatrix. Bets. Berentje. Beije.

Cicero. Christiaan. Cipriaan. Cyrus. Cys-
piaan. Cyrillus. Crispian. Cecilia. Celijse.
Christunije.

Daniel. David. Diederik. Diogenis. Dydi-
mus. Dionysius. Dauwe. Diomiticus. De-
bora Diewer. Dirkje. Dorothya.

De. Eghert. Emanuel. Engelbert. Esajas
Ernst. Eusebius. Eilert. Ezechiel. Elisabeth
Emeren. Engelise. Eba. Eberien.

Fablaan. Ferdinand. Felho. Felix. Frans. Fi-
lippus. Frederik. Floris. Franciscus. Fre-
montius. Ferrarius. Flamminicus. Frontius.
Futba. Faustus. Fontius. Francynije. Flora.
Focalyna.

Gabriel. Gerat. Gerdyant. Gerrit. Gilly.
Gysbert Goossen. Goswyn. Gower. Ge-
gorius. Gustabus. Geerise. Geertruit. Geeshe.
Geelje. Geelke. Geethe.

Hans. Haje Hendrik. Hector. Helias. Her-
culus. Herman. Hieron. Hillebrand. Hila-
rius. Hugo. Hubrecht. Hoashe. Helena. Hester.
Helleje. Hillegant. Hilleje. Harmanna.

Jacob. Jan. Jazon. Jasper. Jelte. Jeremias.
Jesús. Job. Joost. Josef. Janke. Joach.
Israël. Julianus. Justinus. Jelte. Jeishe.

Konstantinus. Karpentier. Kerst. Koert. Ki-
lianus. Karel. Klaas. Kloude. Klement.
Kornelius. Koeraat. Kerste. Klantje. Klaasje.
Katharina. Kommerise.

Las. Lambert. Lourens. Leonard. Lieu-
we. Lodewijk. Lucas. Leonora. Lynije.

Typ. Tutzke. Tuccetta. Tubbicht. Tefine of
Tebntje.

Mithps. Marhus. Marten. Maximili-
Maan. Melchior. Mens. Mewes. Michiel.
Meintje. Machtelt. Margzette. Maria. Mar-
tha. Maikhe.

Nabal. Naboht. Nanne. Nathan. Nera.
Nestor. Nikolaas. Nicodemus. Ninus. Neel-
tje. Nieske. Nantje.

Obbe. Oche. Octablaan. Oetze. Olibier. Ol-
fert. Ozh. Origenes. Otto. Ohsen.

Pluwel. Pieter. Pancras. Piccardus. Pau-
welntje. Petronella. Pietertje.

Qhaas. Quins. Quintyn. Quintillaan. Qu-
rinus. Quadzatus.

RAlphaël. Reikof. Reinter. Riemer. Rinse.
Rytzke. Robert. Roeland. Roelof. Rombout.
Rutger. Rebekka. Ringke. Roelste. Romke.

Samuël. Salomon. Sampson. Sebastiaan.
Simon. Silvester. Sjaert. Sjauke. Spdze.
Stuntje. Spdske.

TActus. Taca. Tarcuines. Theodorus.
Theunis. Tiberius. Tamme Tjebbe. Tjan-
ke. Tjerk. Titus. Taatske. Canneke. Tyn-
tje. Theuntje. Tjalle. Talle. Tjamke. Truitje.
Tzieske.

Valentyn. Virgilius. Ulrich. Uriaß. Urda-
nus. Urfeltje.

Walraven. Warner. Watze. Wpnanb. Wptze.
Willem Woutet. Willemke. Wptzke.

Xantes. Xenophon. Xenocrates. Faberius.
Xerxes. Xantippe.

Y De. Yzebando. Yzidoroſ. Ytze. Yſſe. Ytſen.
 Yda.
Z Zachariaſ. Zacheuſ. Zebedeuſ. Zebuchiaſ.
 Zeno. Zerobabel. Zwaantje. Zuzanna.

De Vier Winden der Wereld.

Ooſt, Weſt, Zuid, Noord.

De Vier Elementen.

Lugt / Warde / Vuur / Water.

De Zeven Planeten.

Saturnuſ / Jupiter / Mars / Sol / Venus /
 Mercuriuſ / Luna.

De Twaalf Maanden des Jaars.

Januariuſ / Loumaand.	Juluſ / Hooimaand.
Februariuſ / Sprokkelm.	Auguſtuſ / Oogſtm.
Martiuſ / Lentemaand.	September / Heriſtm.
Aprilliſ / Grasmaand.	October / Wynmaand.
Mayuſ / Bloemaand.	November / Slagtm.
Juniuſ / Zomermaand.	December / Wintem.

Namen der Zeventien Provintien.

Brabant.	Henegouwr.	Mechele n.
Limbozg.	Holland.	Utrecht.
Luxemborg.	Zeeland.	Wteſland.
Gelderland.	Namen.	Oberpſſel.
Vlaanderen.	Zutphen.	Groningen.
Artois.	Courneſſis.	

TRAP DER JEUGD.

Namen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

G enesis	50
Exodus	40
Leviticus	27
Numeri	36
Deuteronomium	34
Josua	24
Judicum of des Rigteten	21
Ruth	4
1 Samuel	31
2 Samuel	24
1 Regum of der Koningen	22
2 Regum of der Koningen	35
1 Paralipomenon of des	

Chroniken	29
2 Paralipomenon of des	
Chroniken	36
Ezra	10
Nehemia	13
Ester	10
Job	42
Psalmen	150
Proverbia of de Spreuken	
Salomon's	31
Ecclesiastes of Prediker	12
Canticum Canticorum of	
het Vogelied Salomon's	

De Boeken der Profeten.

J esaja	66
Jeremia	52
Klaagliederen van	
Jeremia	6
Ezechiel	48
Daniel	12
Hosea	14
Joel	3
Amos	9

Obadja	1
Jona	4
Mitha	7
Habum	3
Habakuk	3
Zephanja	3
Haggai	2
Zacharia	14
Mateacht	4

De Boeken des Nieuwen Testaments.

M attheus Euangelium	28
Marcus Euangelium	16
Lukas Euangelium	24
Johannes Euangelium	21
Handelingen der	
Apostelingen	28
Paulus Zend-Brieven.	
Van de Romeinen	16
1 Van de Korinthieren	16
2 Van de Korinthieren	13
Van de Galateten	6
Van de Epheseren	6
Van de Philippensen	4
Van de Kolossensen	4
1 Van de Theffaloniceen-	
len	5

2 Van de Theffaloniceen	5
1 Van Timotheus	6
2 Van Timotheus	4
Van Titus	3
Van Philemon	1
Van de Hebreen	13
a' Algemene brieven.	
Zendbief van Jakobus	5
1 Zendbief van Petrus	6
2 Zendbief van Petrus	3
1 Zendbief van Johannes	5
2 Zendbief van Johannes	1
3 Zendbief van Johannes	1
De Zendbief van Judas	1
Apocalypsis of Openbaring	
van Johannes	22

Volgen enige Geslagt Registers uit het
Oude en Nieuwe Testament.
I Chronyken I.

Adam / Seth / Enos.

2. Kenan / Mahalaleki / Jereb.
3. Henoch / Methusalah / Lamech.
4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.
5. De kinderen Japhets waren Gomer / ende Magog / ende Madai / ende Jaban / ende Tubal / ende Mesech / ende Tiras.
6. Ende de kinderen Gomers waren Asskenaz / ende Diphtat / ende Togarma.
7. Ende de kinderen Jabans waren Elisa / ende Tharsisa / Chittim / ende Dodanim.
8. De kinderen Chams waren Cuß / ende Mizraim / Put ende Canaan.
9. Ende de kinderen Cuß waren Seba / ende Habila / ende Sabta / ende Raema / ende Sabtecha / ende de kinderen Raema waren Scheda / ende Deban.
10. Cuß nu gewan Nimrod / die begon geweldig te zyn op der Aerden.
11. Ende Mizraim gewan de Tubim / ende de Ananim / ende de Tehabim ende de Naphtuim.
12. Ende de Pharsuim / ende de Casluim (van welke de Filistynen zyn voortgekomen /) ende de Caphtuim.
13. Canaan nu gewan Sidon zynen eerstgeborenen / ende Heih.
14. Ende den Jebusi / ende den Amori / ende den Gergasse.
15. Ende den Hivi / ende den Arhi / ende den Sini
16. Ende den Hebati / ende den Semari / ende den Hamathi.

17. De kinderen Sem waren Elam ende Assur / en de Arphacsad / en de Lud / en de Aram / en de Uz / en de Gut / en de Berber / en de Mesech.

18. Arphacsad nu gewan Salah / en de Salah gewan Heber.

19. Aan Heber nu zyn twee zonen geboren: de name des enen was Peleg / om dat in zyne dagen het aardryk verdeelt is / ende de name zyns Broeders was Jokhan.

20. En de Jokhan gewan Almoadab / en de Seleph / en de Hazarmabeth / en de Jerah.

21. En de Hedoram / en de Uzal / en de Dikla.

22. Ende Ebal / en de Abimaël / en de Scheba.

23. Ende Ophie / en de Habila / en de Jobah: Alle deze waren zonen Jokhans.

24. Sem / Arphacsad / Selah.

25. Heber / Peleg / Hebu.

26. Serug / Rabor / Chera.

27. Abam die is Abraham.

28. De kinderen Abrahams waren Izaak ende Jmaël.

29. Dit zyn haer geboorten: De eerstgeboren Jmaëls was Habsath / en de Kedar / en de Adbeël / en de Mitsam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Hadab / en de Tema.

31. Jetur / Naphis / en de Kedma: Deze zyn de kinderen Jmaëls.

32. De kinderen nu van Ketura / Abrahams bywif [die]baerde Zimram / ende Joksan / ende Medan / ende Midjan / Isbak ende Suah: en de kinderen Joksan waren Scheba / ende Bedan.

33. De kinderen Midjan nu / waren Epha / ende Epher / en de Henoch / en de Abida / en de Elda: Die alle waren zonen van Ketura.

34. Abraham nu gewan Izaak: de zonen Izaaks waren Ezau / ende Jumaël.

35. Ende de kinderen Ezaus / Eliphaz / Rehuël / ende Jehus / ende Jaëlam / ende Korah

36. De kinderen Eliphaz waren: C-man / ende Omar / Zepht / ende Gaëtam / Kenaz / ende Cimna / ende Amalek.

37. De kinderen Rehuëls waren Rahat / Zerah / Samma ende Mizza.

38. De kinderen Seirs nu waren Lotan / ende Sabal / ende Zibeon / ende Ana / ende Dizon / ende Ezer / ende Dizan.

39. De kinderen Lotans nu waren Hori / ende Homam: ende de Zuster Lotans was Cimna.

40. De kinderen Sobals waren Altan / ende Mahaheth / ende Ebal / Sepht ende Onam: ende de kinderen Zibeons waren Aja / ende Ana.

41. De kinderen Ana waren Dizon: ende de zonen Dizons waren Hamram / ende Eban / ende Ahan / ende Cheran.

42. De kinderen Ezers waren Bilhan / ende Zabban / ende Jaakan: de kinderen Dizons waren H3 / ende Aran.

43. Dit nu zyn de Koningē die geregeert hebben in 't Land Edams / eer er een Koning regeerde ober de kinderen Israëls: Bela de zone Boz / ende de name zuner Stad was Dinhaba.

44. Ende Bela stierf / ende Jobab regeerde in zyne plaatze / een zone Zerah van Bozra.

45. Ende Jobab stierf / ende Huzam / uit het Land der Chemaniten / regeerde in zyne plaatze.

46. Ende Huzam stierf / ende Hadab de zone Bedads regeerde in zyne plaatze / die de Media-niten in 't held Moabs versloeg / ende de name zuner stad was Abith.

TRAP DER JEUGD.

49

47. Ende Hadab stierf / ende Samla van Masz-
reha regeerde in zyne plaatze.
48. Ende Samla stierf / ende Saul van Beho-
dohj aan de Kibiere regeerde in zyne plaatze.
49. Ende Saul stierf / ende Baal Hanan de zo-
ne Achbozj regeerde in zyn plaatze.
50. Als Baal Hanan stierf / zo regeerde Hadab
in zyne plaatze / ende de name zuner stad was Ha-
hi: ende de name zuner Huisvrouw was Mehe-
tabeel / de Dogter van Mared / Dogter Me: ahab.
51. Doe Hadab stierf / zo werven Dozsten in
Edom / de Dozt Cimna / de Dozt Wija / de
Dozt Jethet.
52. De Dozt Whalibama / de Dozt Ela / de
Dozt Binon.
53. De Dozt Hena / de Dozt Cheman / de
Dozt Misfat.
54. De Dozt Magdiel / de Dozt Uram: de-
ze waren de Dozsten Edoms.

Matth. I. tot het 16 vers.

1. **H**et Boek des geslachts Jesu Christus / des
zoonz Davids / des zoonz Abrahams.
1. Abraham gewan Izaak: ende Izaak ge-
wan Jacob: ende Jacob gewan Judam / en-
de zyne Broeders.
3. Ende Judas gewan Phares ende Sara by
Chamar / ende Phares gewan Esrom / ende
Esrom gewan Uram.
4. Ende Uram gewan Aminabad: ende Amin-
abad gewan Raasson: ende Raasson gewan Salmon.
5. Ende Salmon gewan Booz by Rachab: ende
Booz gewan Obed by Ruth: en Obed gewan Jesse.
6. Ende Jesse gewan David den Koning: ende
David de Koning gewan Salomon by de gene die
Urias [Wyf was geweest.]
7. En

7. Ende Salomon gewan Roboam: ende Roboam gewan Abia: ende Abia gewan Aza.

8. Ende Aza gewan Jozaphat: ende Jozaphat gewan Joram: ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Ozias gewan Joathan: ende Joathan gewan Achaz/ en Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechias gewan Manasse: ende Manasse gewan Amon: ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josias gewan Jechoniam/ ende zyne broeders omtrent de babilonische oberboeringe

12. Ende na de babilonische oberboeringe gewan Jechonias Salathiel: ende Salathiel gewan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud: ende Abiud gewan Eliakim: ende Eliakim gewan Azoz.

14. Ende Azoz gewan Sadoh: ende Sadoh gewan Achim: ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar: ende Eleazar gewan Matthan: ende Matthan gewan Jakob.

16. Ende Jacob gewan Josef/ den man van Maria/ uit welke geboren is JESUS, gezegt Christus.

23. Ende hy/ Jefus/ begon omtrent dertig Jaeren [oud] te wezen/ zynde (alzo men meinde) de zone Josef/ des [zoons] Heli.

24. Des [zoons] Matthat/ des [zoons] Lebi/ des [zoons] Melchi/ des [zoons] Anna/ des [zoons] Josefs.

25. Des [zoons] Matthatia/ des [zoons] Amos/ des [zoons] Naum/ des [zoons] Esi/ des [zoons] Haggai.

26. Des [zoons] Maath/ des [zoons] Matthatia/ des [zoons] Semei/ des [zoons] Josefs/ des [zoons] Juda.

27. Des

TRAP DER JEUGD.

27. Des [zoons] Joanna / des [zoons] Rhesa /
des [zoons] Zerobabel / des [zoons] Salatziel /
des [zoons] Nert.

28. Des [zoons] Melchi / des [zoons] Abdi /
des [zoons] Cosam / des [zoons] Elmodam / des
[zoons] Er.

29. Des [zoons] Jofe / des [zoons] Eliézer /
des [zoons] Jorim / des [zoons] Matthar / des
[zoons] Lebti.

30. Des [zoons] Simeon / des [zoons] Juda /
des [zoons] Jonan / des [zoons] Jofes / des
[zoons] Eliakim.

31. Des [zoons] Mela / des [zoons] Mainan /
des [zoons] Mattharea / des [zoons] Nathan /
des [zoons] Davids.

32. Des [zoons] Jesse / des [zoons] Obed / des
[zoons] Booz / des [zoons] Salmon / des
[zoons] Naasson.

33. Des [zoons] Aminadab / des [zoons] A-
ram / des [zoons] Efram / des [zoons] Fares /
des [zoons] Juda.

34. Des [zoons] Jacobs / des [zoons] Isaaks /
des [zoons] Abrahams / des [zoons] Thara /
des [zoons] Nachor.

35. Des [zoons] Saruch / des [zoons] Gagau /
des [zoons] Faleh / des [zoons] Heber / des
[zoons] Sela.

36. Des [zoons] Cainam / des [zoons] Ar-
thaxad / des [zoons] Sem / des [zoons] Noe /
des [zoons] Lamech.

37. Des [zoons] Methusala / des [zoons] E-
noch / des [zoons] Jared / des [zoons] Mala-
eel / des [zoons] Cainan.

38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth /
des [zoons] Noams / des [zoons] Gods.

A G T S T E T R A P.

Inhoudende enige Christelyke Huisgebeden, en
Schriftuurlyke Spreuken, tot oeffeninge
der Jeugd.

Op deze Trap geklommen zynde / ende alle de
boozgaande Crappen wel geleert hebbende /
volgens myn onderwys / zullen wy u lieden niet
meer laten boekstaben / maar alles ordentelyk en
wel doen lezen: tot welken ende wy hier ver-
scheidene Christelyke Gebede en Schriftuurlyke
Spreuken hebben by een gezamelt.

Het gebed onzes Heren.

Matth. 6. vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen zyt.

1. Uwen Naam worde geheyligt.
2. Uw' Koningryke kome.
3. Uwen wille geschiede / gelyk in den Hemel
[alzo] ook op der Aarden.
4. Ons dagelyks brood geest ons geben.
5. En vergeest ons onze schulden / gelyk ook
wy vergeben onze schuldenaren.
6. En leid ons niet in verzoeking / maar ber-
lost ons van den bozen.

Want u is 't Koningryke / en de kragt / en
de heerlykheid in der eeuwigheid / **A.M.E.N.**

Het Morgen Gebed.

O Barmhartige Vader / wy danken u / dat gy
de verledenē nacht zo getrouwelyk booz ons
gemaakt hebt / en bidden u dat gy ons wilt sterken
met uwen Heilige Geest / die ons booztaan geleide /
dat wy dezen dag (mits gaders alle de dagen onzes
lebens mogen besteden tot alle gerechtigheiden
heyligheit: en dat wy in handen nemen / dat on-

TRAP DER JEUGD.

ge ogen altyd zien / om uwe ere te berouwen / alsoe dat wy alle den boospoed onzen booznemens bare uwe milde hand alleen verwagten. En op dat wy zulke genade van u verkrijgen moge / wilt ons (naar uwe onseilbare beloftenisse en toezegginge) bezorgen en kwijtschelden alle onze zonden / door dat Heilig Iyden en Bloed bergheer onzen Heeren en eniggen Zaligmakers Jesus Christus: Want ge zyn ons door uwe genade van ganschert harten leet. Verlicht ook onze harten / op dat wy alle werken der duisternisse afgeleid hebbende / als hinder des lichtes / in een nieuw leven mogen wandelen / in alle Godzaligheid. Geest ook uwen zegen tot de rechte berondigginge en aanhoringe uwer Goddeliken Woords: Verstoot alle listige raadslagen en geweldige werken des Duibels. Sterkt alle rechtzinnige Kerken-dienaars en getrouwe Overheden uwer volks. Troost alle berouwde en vernauwde harten door Jesus Christus uwen lieben Zone / onzen Here / welke ons belooft heeft / dat Gy ons alles wat wy in zynen Naam bidden / zekherlyk geben zult / en daarom ons alsoe heeft leren bidden / zeggende / Onze Vader, enz.

Sterkt ons ook in 't rechte Gelobe / 't welk wy van herten ende met den monde belyden.

Ik gelove in God den Vader, enz.

Schoolgebed, ofte als men zig wil begeven tot Studeren.

vers 9. Waar mede zal de Jongeling zyn pad zilver houden? Here als hy dat houd na u Woord.

vers 18. Ontdekt myn ogen, dat ik aanschouwe de Wonderen van uwe Wet.

vers 34. Geeft ons 't Verstand, ende wy zullen uwe Wet houden: Ja wy zullenze onderhouden met ganschert harten.

Almachtige Barmhartige God / wy hebben U om de bediensten Uwes lieben Zoons / giet ober ons uit / naar uwe beloftenisse / den Geest der genade ende des gebeds / die ons by u booztrede met onuitsprekelyke zugten ; heert bog O Heere ! uwe ogen af van de menigte en de gzuwelykheid onzer zonden ; ziet gy ons lieber aan in het aanschyn uwes Zoons onzen Zaligmakers Jesu Chrysti / en om zynent wille / wilt ons ten hulpe komē met de tegenwoozdigheid uwes H. Geestes / op dat dooz dessels genadige ingebinge ende berlyginge / ons studeeren / 't zy in lezen / schryben / als anderzints / een goede en boorspoedige uitkomst mag berlyppen / ter eeren uws H. Naams / tot troost en zaligheid onzer zielen / **W. M. C. A.**

PSALM xxv. vers 14.

De verborgendheid des Heren is voor de gene die hem vrezen, ende zyn Verbond, om hem die bekend te maken.

Gebed voor den Eten.

PSALM cXLV. vers 15, 16.

Alle ogen wagten op u, ende gy geeft hen hare Spyze t' zynen tyd.

Gy doet uwe hand open, ende verzadigt al wat er leeft naar u welbehagen.

Heer Almachtige God / Gy die alles geschepen hebt / en nog dooz uwe Goddelijke draagt onderhoud / en dat Volk Israēl in de Woestyne gespyst hebt. Wilt uwen zegen strecken ober ons uwe arme dienaars / en ons heiligen deze gaben die wy van uwe milde goedheid ontfangen / op dat wy ze watiglyk en heiliglyk naar uwen goeden Wille mogen gebruiken / en daer dooz

TRAP DER JEUGD

door bekennen dat gy onze Vader en een doopsdronk
 alles goeds zyt. Geest ook dat wy altyd / en
 door alle dingen zoekē dat Gheestelike brood uwe
 woords / met het welke onze zielen gespyeten ge-
 hoed werden ten eeuwigen leven / 't welk gy ons
 bereid hebt door dat heilige lyden en Bloedber-
 gieten uwen lieben Soons onze Heren Jesus
 Christus / **A.M.E.N.** Onze Vader, &c.

Alzo vermaand ons de Here Christus:
 Luce 21. vers 34, 35.

En wagt u zelven, dat uwe harten niet t' eniger
 tyd bezwaart en worden met brasserye en dron-
 kenschap, en zorgvuldigheden dezès levens, en
 dat u dien dag [niet] onvoorziens [over] kome.
 Want gelyk een strik zal hy komen over alle de ge-
 ne die op den gantschen Aardbodem gezeten zyn.

Een gebed na den Eten.

Alzo spreekt de Here in 't 5. Boek Mosis.
 in 't 8. Cap. vers 10, 11.

Als gy dan zult gegeten hebben en verzadigt zyn,
 zoo zult gy den Here uwen God loven over dat
 goede Land dat hy u zal hebben gegeven.
 Wagt u dat gy des Heren uwes Gods niet vergetet,
 dat gy niet zoud houden zyne Geboden, en zyne
 Regten en zyne inzettingen, die ik u heden gebiede

Here God / Hemelsche Vader / wy danken u
 van ganser harten door alle uwe ontelbare
 weldaden / die wy zonder ophouden van uwe milde
 hand ontfangen / en dat het uwen Godelyke wil-
 le is / ons te onderhouden in dit iudelyke leven /
 en ons te bezorgen met alle noodduft: Maar in-
 zonderheid dat gy ons herboren hebt tot de hoop
 van een beter leven als dit is; 't welk gy ons gro-
 pen.

TRAP DER JEUGD.

penbaart hebt door u H. Evangelium. Barmhartige God en Vader / laat dog niet toe dat onze harten hier in deze Wardsche en haast bergaande dingen zouden ingewoont zyn en blyben. Maar geest (daar en tegen) dat wy altyd mogen opwaards zien ten Hemel / verwagende van daer onzen Zaligmaker Jesus Christus / tot dat hy in de Wolken verschynen zal tot onze berlossinge / **W.A.C.H.**

Avond-Gebed.

O Barmhartige God / eeuwige licht / schynende in de duisternisse / gy die berdypt de nacht der zonden / en alle blindheid des harten : nadisyt gy de nacht berordineert hebt om te rusten / gelyk de dag om te arbeiden : Wy bidden u / geest dat onze Lichamen in vrede en stilheid rusten / op dat ze daar na bekwaam zyn mogen te leyden den arbeid dieze dzagen moeten. Watigt onzen slaap / dat die niet onozdentelph zy / op dat wy aen lypen en ziele onbelekt mogen blyben. Ja dat onze slaap zelfs geschiede tot uwer eeren. Verlicht de ogen onzes Verstands dat wy in den dood niet ontslapen / maar altyd verwagten op onze berlossinge uit deze elendigheid. Beschermt ons ook door alle aanbegtinge des Duibels / ons in u Heilig geleid nemende. En hoewel wy deze dag niet toegebragt hebben / zonder tegen u grotelphs gezondigt te hebben : Wy bidden u / wilt onze zonden bedekken door uwe grote barmhartigheid / gelyk gy alle dingen op der aarden met de duisternisse des nachts bedekt / op dat wy daarom van u aanschyn niet herstoten werden. Geest ook rust en troost alle krankhen / bedroefden en aangevogten harten / door onzen Here Jesus Christus / die ons also heeft leren bidden : Onze Vader &c.

TRAP DER JEUGD.

Schriftuurlyke Spreuken.

Om de Jeugd / al lezende / tot de Godsa-
ligheid en de Zedigheid op te wekken.

De pligt der kinderen tegens God, tegens hare
Ouderen, en tegens zich zelve.

De blyze des Heren is het beginsel der Weten-
schap / de dwazen veragten de wysheid en
de tucht. Proverb. 1. vers 7.

Wie den Here blyest / die zal zyne onderwyzinge
aannemen; ende die haat blye tot hem maken /
zullen binden wat haat welbehaagt. Spr. 30: 15.

Wann kind / berkiest de onderwyzinge van uwe
Jeugd aan / ende tot uwe grynze hairen toe zult gy
Wysheid binden. Spr. 6. vers 8.

Wie de tucht lief heeft / die heeft de wetenschap
lief: maar wie de bestraffinge haat / is onvernuf-
tig. Pr. 12: vs 1.

Een wys Zoon hoort de tucht des Vaders:
maar een spotter en hoort de bestraffinge niet.
Job, 13. vs. 1.

Hebt gy lust tot wysheid / so bewaard de geba-
den / en de Here zal u dezelve verlenen / want de
blyze des Heren is wysheid ende tucht: ende
zyn welbehagen is gelobe en zagmoedigheid.
Spr. 1. vers 26 / 27.

Die den Here blyzen / zullen zyne woorden niet
angehoorzaam zyn: ende die hem lief hebben /
zullen zyn wegen bewaren.

Hooft na uwen Vader / die u gewonnen heeft
ende en veracht uwe Moeder niet / als zy oud ge-
worde is. Koopt de waarheid / ende en verkoopte
niet: [mit gaders] wysheid ende tucht / ende
verstand. Job, 13. vers 22 / 25.

Wie zynen Vader / ofte zyne Moeder bloekt / diens Lampe zal uitgebluscht worden in zwarte duisternisse. Prov. 20 vers 20.

En dwaas zal de tucht zyns Vaders besmaden / maar die de bestraffinge waarneemt / zal kloekzinniglyk handelen. Die de tucht berwerpt / die besmaad zyn ziele: maar die bestraffingen hoort / krygt bestand. Prov. 15. 5.

En wyze Zoon zal den Vader verblyden: maar een zot mensche beracht zyne Moeder. Prov. 15: 5.

Die zynen Vader ofte Moeder beroofd / ende zeld / 'ten is geen overtrebinge / die is den berderden den Mans gezelle. Prov. 21 vers 24.

De oge die den Vader bespat / ofte de gehoorzaamheid der Moeder beracht / die zullen de ravens der beke utplukken ende des Aendjs songen zullenze eten. Prov. 30 vers 17.

De Luiaart is te gelyken by enen besphten steen / en een tegelyk schuiffelt hem uit over zyne sneere. Een Luije is gelyk een Hoedjek op den misthoop / wie hem opneemt / schudde de handen af. Spr. 22 vers 1 / 2.

Wie zynen Vader eert / die verzoent zyne zonden: ende wie zynen Moeder eert / is gelyk als die schatten bergadert. Spr. 3. vers 3 / 4.

Wie zynen Vader berlaet / die is gelyk een Gods-lasteraar: en wie zyne Moeder tot toorn berwekt / die is verbloekt van den Here. Spr. 3. vers 8.

En zyt niet stout met uwe tonge / ende luten slap in uwe werken. Sic. 4. vers 3.

Bewend uwen mond niet tot zweren: en gewend u niet den Heiligen te noemen. Spr. 23: 8.

So wie zynen Vader ofte zyne Moeder slaat / die zal zekeryk gedood worden. Wie ook zyn Vader

ofte Moeder blaekt / die zal zekkerlyk gebaad worden. **Exod. 21. vers 15/ 17.**

Myn kind / verzoekt uwe ziele terwoyl gy leeft / ende ziet wat booz haar schadelijk is / ende en geeft het haar niet. **Zpr. 37: 28.**

Plygt der Ouderen tegens hare Kinderen, om die te rugtigen en te leren.

Hebt gy kinderen / onderwoyft bezelbe / ende buigt haren hals van der Jeugd aan. **Zpr. 7. vers 23.**

Leert den jongen de eerste beginselen na den eisch zyns wegs / als hy ook oud zal geworden zyn / en zal hy daar niet afwoyken. **Prov. 22. vers 6.** Kinderen die in een goed leben worden opgeboed / verbergen de slechteste afkomste van hare Ouders. Kinderen die in veragtinge ende ongeschiktheid hare roemen / die bebleken de edele afkomste hares geslachts. **Zpr. 22. vers 7.**

Tugtigt uwen Zoon / als er nog hope is / maar en berheft uwe Ziele niet om hem te doden. **Prov. 19. vers 18.**

En weert de tugt van den Jangen niet / als gy hem met de roede zult slaan / en zal hy niet sterben. Gy zult hem met de roede slaan / ende zyne ziele van de Helle redden. **Prov. 23. vers 13/ 14.**

Oopenbare bestraffinge is beter dan verborzen liefde. **Prov. 27. vers 5.**

De Raede der bestraffinge geeft wysheid / maar een kind dat zig zelven gelaten is / beschaaamt zyne Moeder. Tugtigt uwen Zone / ende hy zal u gerustigheid aandoen / ende hy zal uwe ziele bewaakenlykheeden geven. **Prov. 29. vers 15. 17.**

En verlangt niet na een grote menigte van Kinderen / nog en verheugd u over Godloze Zonen /

nen / Indien zy vermenigvuldigen / verheugd u
 ober haat niet / zo de bzeze des Heren by haat niet
 en is. Vertrouwt op haat leben niet / ende en agt
 haat menigte niet. Want een rechtbeerdige is be-
 ter dan zulke buitend. En 't is beter zonder kin-
 deren te sterben / dan Godloze kinderen.

Wie zynen Zone lief heeft die zal de roede af-
 tyd aan hem bezigen / op dat gy eindelgh aan hem
 verheugd word. Wie zyne Zone tuchtigt / za-
 ober hem berdisp worden / en in 't midden der bet-
 maarde Lieden zal hy van hem roemen. Wie zy-
 nen Zone leerd / die zal zynen Opand tot Jasoers-
 heid verwekken / ende in tegenwoordigheid der
 Dzienden zal hy ober hem bzoelgh zyn. Is zyn Va-
 der gestorben / zo is 't als of hy niet gestorben en
 ware / want hy heeft na hem agtergelaten enen
 die hem gelgh is. Spr. 16. vers 1 / 2 / 3 / 4.

Wie zynen Zone afsteyht / die berbindt zyne
 wonde / ende op elk roepen worden zyne inge-
 wanden antroert.

Een ongetemt Paard word wezellig / ende een
 angebonden Zoon word maetwillig.

Streeld u kind / ende het zal u verschrikken /
 speelt met hem ende het zal u bedroeben. Lagt
 niet met hem op dat u geen smerten overkamen /
 ende gy ten laasten niet op utwe tanden bytet.

En geeft hem geen magt in der Jeugd / ende
 en oberziet zyne onwetenheden niet.

Buigt zynen hals in der Jeugd / ende kzeekt
 zyne Tendenen terwyl hy nog een kind is / op
 dat hy niet t'eniger tyd berhindert zynde / u on-
 gehoorzaam / en utwe zielen smerte zy.

Onderwysst utwen Zoon / ende maakt utw' werk
 van hem / op dat gy u niet en stoort aan zyne onge-
 regeltheid. Spr. 39. vers 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13.

Ende geeft uwen Zoon ende Wif / Broeder /
ende Vriend / geen magt over u / zo lange gij leeft.

Ende en geeft uwe goederen aan geen ander / om
dat gij niet (berouw hebbende) om dezelve behoefte
te smeken. Zo lange als gij nog leeft / ende afent
in u is / en geeft u zelven in niemands anders
magt over: Want het is beter dat de kinderen u
smeken / dan dat gij na de handen uwer zonen
ziet. Spr. 33. vers 19 / 20 / 21.

N E G E N D E T R A P.

Lerende, hoe men een Penne wel zal snyden, hou-
den en voeren &c. Als mede van de Punctua-
tien en Distinctien, in 't lezen e. schryven ge-
bruikelyk: Mitsgaders van de Abbreviatien.

De Voorgaande Crappen, van tred
tot tred, in ordre opgeklimmen zynde,
is u liden alle genoegeaen gekent, wat
tot den Spel en Leebhoude van no-
dy is, zo gij onse onderwyzingse maar wel
hebt waargenomen. Volgt dan nu myn Ne-
gende Trap, die met recht mag beuoemt
worden: De kleine Schryf-konst, die *D L*.
zal leren een Penne wel te snyden, te houden,
ende te voeren; een fundament om u *L*et-
teren wel te formieren: ook perfect te sctry-
ven; ende op dat dezen Trap mede mag
dieny door de genen, die zich wyder in 't
lezen wil offenen, om gescreven *S*egrif-
ten, als *B*reeven, *R*outrakten, ende anderzintse,
te leren lezen, zo heb ikzo met een ge-
scre-

gegreven ſchrift laten drücken, tot meer, om datze principalyk van de Sdyf konſt handelt: Alzo dat een iegelyk uit dit Boekken allergand' ſoorten van Boeken ende geſchreven Brieven perfectelyk kan leren lezen. Ingeelyk verſcheide Handen leren ſchryven.

Onerrigtinge, om te leren een goede Penne te ſnyden, of te bereiden.

Als men een Penne bereiden wil om te ſchryven, moet men hier op wel acht nemen: Zo gy u ſchrift of letteren, die gy in 't ſchryven maken wilt, zo als dan 't ſpits of pünkt der penne op de zyde een weinig hoger afſnyden als 't ander einde: in dieſe voegen dat de Penne, daarze kortſt is, op die zyde, in 't ſchryven, wat heet: maar zo u ſchrift heel regt moet wezen, gelyk men meefftendeel doet in de ſtaande Oederlandſche, als ook in de Spaanſche, Romeinſche, florentynſche, en andere Handen, maakt als dan dat beide de ſpitsen, ofte pünkten der Penne, even lang geſneden zy: Als dan ſchryvende, maakt dat gy een geeet woord, hoe lang het zelve ook mag wezen, alle Letteren van 't woord, aan malkanderen bind, ende, met een trek volkündet, ende en ligt de Penne geenzint op, voor en aler 't woord volkomeelyk zy geſchreven. Sit doende, zal u ſchrift, zonder enig twyffel, goed wezen.

De maniere om een Penne te voeren ofte houden.

De Penne versneden ende wel bereid zynde, moet men die honden, eerst met twee vingeren, te weten, met den Duim ende de Vyvinger, ofte in eerste vinger, daar toe dan een weinig volgende de naastvolgende, te weten, den middelsten vinger, sluitende dege drie vingers alzo driegokkwyse om de Penne. Met de twee eerste moet men de Penne meest houden, den middelsten alleenlyk tot hulpe nemende, op dat de Penne, in die te wafter ter hand staet. Sy moet ook in 't scryven in vingeren recht uit steken, datze even gelyk zyn; Nog den middelsten een weinigje langer volgende in 't recht uitsteken, als de twee anderen, maar zo, dat den middelsten, op den vierden vinger, half ende half, ende den vierden op den kleinsten vinger, dan agter op leune; alzo dat de gehele hand alleenlyk op den kleinsten vinger moet steunen ofte rusten. Dit is nu van een Penne te sayden, ende wel te houden. Volgt nu de perfekte maniere om wel te leeren scryven.

Een goede onderwyzinge, om alle de Letteren wel te formeren, ende perfekt te schryven.

In den eersten moet een scryver weten, dat de Licgamen der Letteren moeten even groot zyn. De Letteren ofte rond of vierkant, eens deels gegosdet of gesteeet: ende sommige gegosdet ende gesteeet te

zamen. Onder de ronde ende vierkante be-
 horey, (a e m o r z b w y) ende deze maken
 een bloot liggaam. Onder de gegooftde en-
 de gefteerte zyn zommige regt ofte dwarf,
 d'andere boogwyze gegooftet ofte gefteertet.
 De regt ende dwarf gefteerte zyn deze (B g
 h l y z) maar de (f) ende de (s) zyn gegooftde
 ende gefteerte te zamen: En deze moeten
 begounen worden omtrent de hoogte van een
 Letter, boven het liggaam der letteren
 daarze by staan: ende van daar afgedikkeet
 tot het onderfte deel toe van het liggaam,
 ende opwaards halve Maan wyze, van de
 linker naar de rechterhand omgekromt; de
 hoogte ten minften van een letteren liggaam.

Ten tweeden, de hoofden ende fteerten, na
 haar regte mate, moeten zy zo lang als twee-
 maal het liggaam der letteren, bezonder
 van de dwarf ende regt, als in de
 (d) wat boven de rondigheit des lichaams is,
 namerlyk de dwarftreck, die moet zo lange
 zyn als tweemaal de onderfte, als in de (p q)
 ende (ij) regte gefteerte, ende in de (g z)
 boogwyze gefteerte letteren.

Ten derden, deze zyn boogwyze gegooftde
 ende gefteerte letteren (B d h k l) ende deze
 worden begounen regt boven 't liggaam van
 de letter, trekkende eens of tweemaal zo
 hoge als 't liggaam, van de linkerhand
 af naar de rechter, als een boogken ende
 van

38 TRAP DER JEUGD.

Day boven weder recht meer, en 't licha-
men Day (b, v en w) moeten van onder
plat, Ende dan rond op, tegen 't begin van 't
hoofd omgetogen, Ende geslotely worden, en
do (g) onder Day do regtergand na do
slinker omgetogen worden, en do (y) ter
kontraire, van de slinker na de regtergand toe.

Ten vierden, do eindende (b) word getrok-
ken, eerst op deze manier (b), Ende als day
rond, Day do regtergand na do slinker,
hoogwyz, omtrent zo hoog optrekkende, als
't lichaam is, of weinig hoger.

Ten vyfden, do (t) word begonnen van bo-
ven het spits, owerdwaer na do slinkergand
toe, met do kant van do Reune trekkende,
en het lichaam doorts tot beneden toe, met
het plat van do Reune recht neder getrokken:
Ende in 't seggden Day 't lichaam en de
steert een dwaer streepken daar door haltende,
heel sijn. 't is niet nodig te gebruiken een
dwaer streepken van 't spits der (t) want 't ge-
men gebruik leert u de (t) maar simpel
van boven tot beneden, met het plat der Reune
te brengen, zonder onder aan enig plat te ma-
ken, maar alleen in 't begin zyn Reune een
weinig te lichten, en in 't aftrekken zyn Reune
een weinig te drukken, of zwaarder te houden.
En die also getrokken, het dwaer streepken,
't welk daar door gejaalt moet wezen, heel
sijn maken als gezeyd is. Men magt ook som-

welk een (t) alleenlyk afstrekkende als Boben, en ander heel plat op deze manier (t); het welk meestendeel gesceied in 't eind der woorden, en dan gebrüikt men het dwarsstreepken niet.

Ten lesten, met deze trek (l) 't welk een (el) is, kunnen gemaakt worden (blykt) en met de (c) konney gemaakt worden deze navolgende Letteren (ac d e o q) met den trek van (i) worden begonnen (i y m u p f s r v w) also dat die deze drie letteren (l c i) wel maken kan, men ik wakkelyk dat het gees (a b c) wel kan scryven.

NOTA, dat de Letteren in u scryven zo veel spatie van malhanderen moeten hebben, dat 'er tusschen beiden een (i) kan staan: Ook mede tusschen uwo woorden de spatie van een (o) ofte ten hoogsten een (m) ten ware dat gy in het scryven enigen trek van een Letter zoud willen myden: Voorts moeten uwo regelen zo ver van malhanderen staan, als ieder regel breed is: Also, dat de Letteren van d' ene regel d' ander niet en roeren, ten ware enige Letteren met gees lang trekken: Scryft ook uwo regels regt, hier wel op lettende, zal u Scryft goed zyn.

Van de Punctuatiën, Distinctiën, ofte onderscheidinge der Redenen, in 't lezen ende schryven gebrüikelyk.

NDit alles aangewezen hebbende, kan ik niet nalaten, om u dich te perfecten te

makey in 't lezen ende ſchryven, *V L.*
 Door dezen Trap te leren al de Diſtinctien,
 Pünktuatiën en Abbreviatiën, die in onzen
 Nederlaandſchen Stryk ofte ſchryften waarge-
 nomeny ende geopſerveert moeten worden, want
 zo gy perfectelyk ende met verſtand wilt
 lezen, zo moet gy eerst weten, ende agt ne-
 men, waar gy in 't lezen moet ophouden ofte
 rüſten, om den zyn wel te verſtaan, van 't
 gene gy leeft: anders is al 'n lezen ver-
 geeft, en zonder begrip van zyn. Maar in
 't ſchryven is *V L.* dit voornamelyk no-
 dig te weten. Want indien gy enige Brief of-
 te jett anders komt te ſchryven, zonder Di-
 ſtinctie ofte onderſceidinge der redenen, zö-
 de niemand 'n mening te recht kon-
 nen verſtaan, nog begrypen: Daarom hebbe
 ik ook nodig gehouden dezen Trap der Diſtink-
 tiën ende Pünktuatiën (die andersints me-
 de by de letterkonſt behoort) alhier by de ſchryf-
 konſt te ſtellen: Alzo men eerst vast moet
 konnen lezen, aler men de kragt der Pünk-
 tuatiën kan begrypen: Maar in 't ſchryven
 moet men die in 't begin noodwendiglyk wel
 weten te makey, ende te verſtaan.

De Punktatiën zyn dan deze.

- 1 /, Comma of Virgula.
- 2 ; Punkt-Comma, of Semi-Colon.
- 3 : Dubbelde Punkt, of Colon.
- 4 ? Interrogatio, of Vraagteken.

5. 1 Admiratio, of Verwonderingsteken.
6. . Punktum. Punkt / of Stippen.
7. () Parenthesis, of Tusschentinstellingsteken.
8. - Copulatie, of t' zamenknopinge.
9. - Divisio, of Scheidsteken.
10. ' Apostrophus, of Apheresis, dat is / Teken van wegneminge.

Van den Comma, of Virgula (/.)

Dit Teken word by de Grieken Comma genoemd, en by de Latynen Virgula, zyn figure in de Griekse en Latynse Schriften is aldus (,) maar in de Hoog en Nederduitsche Druk is 't een sguine recht streepken, als hier (/) en met dit Teken worden onderscheiden de woorden, spreuken en de onvolkomene redenen, die van eenderlei materie sprekende zyn, nochtan buiten propoost, in den zelven zin, wat wyd uitloopen. En overal waar deze Comma of Virgula staat, moet men een kleinwening rusten: ende zyn adem wat vergalen. Als by voorbeeld: Ik heb in de Schrifture van Job gelezen, dat hy hadde veel Kinderen, veel Rykdommen, veel Ossen, veel Koejen, veel Schapen, veel Kalveren, &c.

Van den Punkt Comma, of Semi-Colon (;)

Dit teken word gebrüikt om onderscheid te maken in een reden daar de volgende Spreuken van zin seggen te willey veranderen, ende nochtan dienen tot verklaringe en bevestinge van 't gene te voren is gezegt, beduidende een derde of vierde deel van een

Vol-

Volkomely zyn, als by Voorbeeld: Zo zegt de Here, dat ik gebouwt hebbe breek ik af, ende dat ik geplant hebbe ruk ik uit; zelfs dit gansche Land &c. Ende waar men dezen Punkt-Comma of Semi-colon gedrukt ofte gescreven vind; daar moett men zyn asen do' helst langer overgaken, ende ruffen als by den (1).

Van den Dubbelde Punkt / ofte Colon (:)

De Dubbelde Punkt, of Colon, word gesteld agter een Vast reden, die een halven zin maakt, ofte een lid van enige Sententie, daar men nog iets byvoegen moett, om den Volkomely zin te besluiten, als by Voorbeeld: Alzo voer Eli met een onweder ten Hemel, end Eliza zag 't: Ende hy riep: Myn Vader myn Vader, wagen Israels, ende zyne Ruiteren, ende hy en zag hem niet meer: ende hy vattede zyne Klederen, ende scheurdeze in twe stukken. Waar men dit Teken vind, moett men een zo lang ruffen als by een Comma, ende een weinigte langer als by een Semi-Colon.

Van de Interrogatio, of Draagteken (?)

Interrogatio, of het Draagteken, steld men als men iemand een Vraagreden steld, ofte iemand iets afvraagd: ende word altoos agter de Vraagredenen getekend, by Voorbeeld: David riep Abner: Zult gy niet antwoorden Abner? Doe antwoorde Abner: Wie zyt gy die tot den Koning roept? Doe zeide David tot Abner, zyt gy niet een Man, ende wie is

u gelyk? Waarom dan, en hebt gy over uwen Here den Koning geen wagt gehouden? Op dit Draagtekey mag men zo langt ruffen, als by den Colon.

Van de Admiratio, of teken der Verwonderinge/ ofte Verbaastheid (!)

Dit tekey van Verwondering of Verbaastheid, moet men altyd stellen als men in 't fchryben een reden voorgeeft van Verwondering, Verbaastheid, Verscrikking, of als men enige beklagte doet, als by Voorbeeld: O! hoe ydel zyn de gedagten der Menschen! O ellendige, die gene, die na de Hoogheden der Wereld staan! die niet en begeren dan Rykdommen, Pragt ende hoge Staten! O hoe gelukkig is den stand der Armen, ende der genen die haar Brood eten in 't zweet hares aangezichts!

Van het teken Punktum (.)

Punktum, ofte Püntken, stelt men altyd als de reden ofte volkomen ofte gezeer volmaakt is; Ende als gy fchryft, zo moet gy altoof de Eerste Letter van het woord dat er aan volgd met een grote Doorletter, dat is, een Capitaal, ofte Hoofletter, maken, doordien dat gy met dit Püntken de reden ofte zin hebt gefloten, en de andere wederom beginnen: Gy moet ook weten, dat men alle Officieren, ende alle namen van Menschen, Sediten, Lan-

Landen, Steden, Dorpen, Planten, Bo-
men, Dingen, Bergey, Rivieren, Ende
diergelyke meer, met een Capitale ofte
Hoofdeletter moet schrijven.

Parenthesis, of tusscheninstellingsteken ( )

Parenthesis, is in onze Tale te zeggen,
een tusscheninstelling, ende word ge-
skeld, daar men iets tusschen de redenen
wil invoegen, om de materie dies te
klaarder te doen verstaan, 't welk men,
zonder den zin te krenken, daar ook kan uit-
laten, ende word getekend met twee halve
Maantjes, waar van 't eerste halve
Maantje geskeld word in 't beginsel van 't
gene men insteld, die eigentlyk Parenthe-
sis word genoemd: ende het ander in 't ein-
de, wien's name is Conclusio, ende wor-
den getekend aldus, by voorbeeld: Als Croe-
si Zone Zag (die van naturen stom was)
dat een Soldaat zyn Vader wilde doorste-
ken &c.

Van de Copulatio in 't Latyn / Hyphon in 't Orlens
ende t' samentknopinge in 't Duits (-)

Copulatio, is in onze Tale een t' sa-
mentknopinge, daar mede men twee woer-
den aan malkander knoopt, en word geskeld
aldus, by voorbeeld: School-meester, Wets-va-
der, Wind-molen, enz hier ziet men hoe de-
ze woorden met een Copulatio, dat is, Samen-
knopinge, worden aan een geegden; maar dewyl
men

Men dat woorden zonder Scheidteken; genoez-
zaam kan wzen, als: Schoolmeester, Wees-
vader, Windmolen, enz. Zo word dit teken
door tegenwoordig van de beste Nederlandsche
Schryvers, gelyk mede van ouds, in die zui-
ten gebruik, verworpen.

Van het Teken Divisio, (o)

Divisio, dat is een verdelinge der Sillab-
len, en dat moet men gebruiken als men op
't einde van einigen regel, in 't schryven,
een woord van malanderen moet deelen,
doordien u de linie te kort valt om het ge-
gele woord te volkenden, delende also 't woord
met Sillaben, stellende als dan na de laat-
ste gelatene Sillabe, het teken voorsz.

Van het Teken Apostrophus, (')

Apostrophus, is zo veel te zeggen, als een
wegneminge van een Vokalis, of zelfklinker,
en word dit teken aldus gesteld in de
plaatsen daar de Vokalis of zelfklinker
is weggenomen, om aan te wyzen dat daar
geen Vokalis is uitgelaten, als in deze woor-
den: d' eerste, d' Akker, d' eeuwige, t' onzent,
t' uwent, t' allen tyden &c. in welke d' Apostro-
phus, moet staan agter de d' en t', om dat de
uitgelaten Vokalis daar begonde te staan: bette-
kende de d' de: en de t' te, gelyk of er stond
de, de eerste, de akker, de eeuwige, te on-
zent, te uwent, te allen tyden, &c. Weet
ook, dat agter de d' nog t' geen Apostrophus

juag, komen, ten, by het volgende woord niet
 een Vokalis begint: gelyk gy in de vol-
 gende woorden ziet; want men mag niet seggen,
 den, d' Heren, d' Staten, d' Gedeputeerden,
 d' Meester, maar de Heren, de Staten, de
 Gedeputeerden, &c. 't welke nochtan by ve-
 le Schryfenten grovelyk word misbrüikt.
 Zomtyd gebrüikt men dit teken op een ander
 manier, Ende word al dan een Apbrefis;
 dat is, een Voorafneminge genotend: Hier
 word al dan het teken gesteld voor de 't
 of 's, also de Vokalis en andere letteren,
 aldaar voor weggenömen sijn, gelyk gy ziet
 in deze woorden, 't is, 't was, 't zal, 't welk,
 't volk, 's morgens, 's avonds, 's nagts, &c.,
 al hier betekende de ('t) het, ('s) des, al of
 er stond, het is, het zal, het was, het welk,
 het volk, des morgens, des avonds, des
 nagts, &c.

Van de Abbreviatien, ofte Verkortingen der Nederlandsche Woorden en Sillaben.

Aangaande de Abbreviatien, ofte Ver-
 kortingen der woorden in 't seggen, sijn
 in overvloed in onze Nederlandsche taal,
 en zo ik die alto wilde aanwyzen, begeefde
 alleen daar toe wel een groot Boek, zal
 dan hier, om flegts enige afbeelden, die
 meest bekend en in 't gebrüik sijn, al volgd:

TRAP DER JEUGD

67

voorſ. ^{voort} voorschreven; voorn. ^{voorn.} voorn. voorn.
 noemd; nz. ^{noet} niet; mz. ^{met} met; dz. ^{dat} dat
 dat hz. ^{het} het of heid; Sr. ^{Seigneur} voor Seigneur;
 Mr. ^{Meester} voor Meester ofte Monsieur; Kon. Majest.
^{Koninglyke} voor Koninglyke Majesteit; Prinsel. Excell.
^{Prinselyke} voor Prinselyke Excellentie; Ged. ^{Ge-}
 daagde; Impetr. ^{Impetrant} voor Impetrant; Reqr. ^{Re-}
 quisant of Request; Triumph ^{Trium-}
 phant; Sent. ^{Sententie} voor Sententie; Obl. ^{Ouli-}
 gatie, enz.

Toegift op de Negende Trap.

Wat dus verre van van de Distinct en gesproken
 hebbende / dunkt het ons nog nodigam van enige
 tekenen te spreken / die in onze Nederlandſche Tale
 voornamelyk in de Digtkonst, te passe komt.

Voort eerst, van het teken (e) Dit teken plaat-
 zen sommige Schryvers boven de e in woorden daar
 ze willen te kennen geben / dat'er zo veel als een
 Konzonante is uitgelaten / by voorbeeld: Vie, me,
 voort Vrede, mede, ook boven een o wanneer men
 met verwondering uitroept o Heer! o God! enz.
 't welk wy voort een goed gebruik houden / om dat
 die getekende Letteren wat scherper worden uitge-
 sproken / als een gemene e of o.

Ten tweden, van het teken (.) 't welk men ge-
 bruikt in woorden daar twee Vokalen naast elkan-
 der staan / die zig met een Sillabe komen te schel-
 den / als Joël, Daniël, Ezechiël, Isrël, geërgerd,
 geëindigt, Drieënic, Abigaël enz. 't welk wy me-
 de voort een zeer nodig en nuttig gebruik houden.

Ten derden, van het teken (') Dit teken plagt
 men te gebruiken in dragen, zegen, pogen, of, enz.

Doch dit dunkt ons geheel onnodig / dewyl wy
berzekert zyn / dat in die en diergelijke woorden
de Vokalis zulken harden geluid geeft / datze
gantsch niet met dit teken behoest getekent te
worden.

TIENDE TRAP.

Lerende de eerste Fondamenten van de
Rekenkonst.

L eert alle getallen noemen en uit te spreken /
die gemaakt worden uit deze tien Cijfers
namelyk: 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 0.

Cijfer Getal.	Naam of waardpe.	Gemeen getal.	Cijfer Getal.	Naam of waardpe.	Gemeen getal.
1	Een	I	20	Twintig	XX
2	Twee	II	30	Dertig	XXX
3	Drie	III	40	Veertig	XL
4	Vier	IV	50	Opftig	L
5	Opf	V	60	Zestig	LX
6	Zes	VI	70	Zeventig	LXX
7	Zeven	VII	80	Tagtig	LXXX
8	Agt	VIII	90	Regentig	XC
9	Negen	IX	100	Honbert	c
10	Tien	X	200	Tweehonbert	cc
11	Elf	XI	300	Driehonbert	ccc
12	Twaalf	XII	400	Vierhonbert	cccc
13	Deertien	XIII	500	Opfhonbert	D
14	Veertien	XIV	600	Zeshonbert	DC
15	Opftien	XV	700	Zevenhonbert	DCC
16	Zestien	XVI	800	Agthonbert	DCCC
17	Zeventien	XVII	900	Regenhonbert	CM
18	Agtien	XVIII	1000	Duizent	M
19	Regentien	XIX	2000	Tweeduizent	MM

TRAP DER JEUGD:

96

Nog op een ander manier.

Die zyn Getallen al „ te noemen niet en weet,
Van Rekening en zal „ hy geven geen bescheet.

Getallen van	1
Eenen	12
Honderden	123
Duizenden	1234
Eienduzenden	12345
Honderd Duizenden	123456
Miljoenen	1234567
Een Miljoenen	12345678
Honderd Miljoenen	123456789
Duizend Miljoenen	1234567890

1 Een.

12 Twaalf.

123 Honderd drie en twintig.

1274 Duizent twee honderd vier en dertig.

12145 12 Duizent 3 honderd vijf en veertig.

123456 Honderd 23 duizent / 4 honderd 56.

1234567 Honderd 23 honderd duizent / 4 duizent

5 honderd zeven en zestig.

12345678 Twaalf honderd / 34 honderd duizent

5 duizent 6 honderd agt en zeventig.

Additio of optelling.

Lerert hoe men verscheiden possefen van getallen / in een Somma zal brengen.

9 | Als by voorbeeld: hier ten zuden staat 9
5 | gulden 5 guld. en 3 guld. en 7 guld. onder
3 | malshanderen: Om die tot een Somma te
7 | brengen / so begint te werken van onderen
— | op / en zegt / 7 en 3 maakt 10 / en 5
42 | maakt 15 en 9 maakt 24. Zo is dan u
Somma volmaakt / en belooft 24 guld. steld die
onder

TRAP DER JEUGD.

onder die Linie die onder de boorschreven Somma staan / gelijk hier booz te zien is.

25 | Hier staan nu ter zuden 25 guld. 62 guld.
 62 | ende 34 gulden: Om deze drie delen in
 34 | een te brengen / zo begint te werken onder
 — | aan de somma / te weten / van 4 af / lo-
 121 | pende opwaards / en zegt van / 4 en 2
 maakt 6 / en 5 maakt 11. Nu moet gy weten dat
 de rye van 5 / 2 en 1 enkele getallen zyn / en de rye
 van 2 / 6 en 3 tienenn zyn / daarom steld de 1 van
 11 onder de 4 / nu behoud gy / teid die met de naaste
 rye van onder op / en zegt 1 en 3 is 4 / en 6 is 10 /
 en 2 is 12 / steld die 12 onder de boorz. somma by
 de 1 die gy onder de 4 gesteld hebt / zo is deze
 somma ook volmaakt / en beloopt 121 gulden / ge-
 lyk gy hier boven ziet.

Guld.	Stuib.	Penn.	Een Koopman geeft
476	- 12	- - 9	uit 476 guld. 12 stuib.
779	- 4	- - 6	9 penn. nog 779 guld.
325	- 5	- - 12	4 stuib. 6 penn. nog
345	- 18	- - 14	325 guld. 5 stuib. 12
			penn. nog 345 gulden

1927 - 1 - - 9 | 18 stuib 14 penn. Dza-
 ge: hoe veel dat hy uitgegeven heeft? Steld deze
 getallen onder malkanderen / gelijke hier ter zuden
 staan. Nu begint van de rechterhand af / zeg-
 gende 4 en 2 is 6 / en 6 maken 12 / en 9 maken
 21. Dan gaat na de volgende linie / van dewelke
 elk getal zo veel als 0 doet / en zegt 21 en 10
 is 3 / en 10 is 41. Nu dewyl de penningen hier
 mede opgeteld zyn / zo moet men geen 41 daar
 onderstellen / maar overleggen hoe veel stuibers /
 (het welk de naam is van de voorgaande getallen)
 dat 41 penningen maken / en men vind 2 stui-

berg / en schieten 9 penningen ober / die men onder de opgetelde linte der penningen stelt / betoep dezelve geen hele stutberg en maken / en de 2 die stutberg zijn / doet men by de stutberg / zeggende 2 en 8, maken 10 / en 5 is 15 / en 4 is 19 / en 2 is 21 / en 10, als boven is 31 / en 10 is 41. de welke 2 gulden en 1 stutber maken / derhalben zet men / onder de opgetelde Linte der stutberg en doet 2 by de volgende Linte der gulden / werkende dan als bore / zulke dat de uitgift hier af is / 197 gulden, 1 stutber 9 penningen / als blykt by 't booschgeben boosbegly.

Guld.	stutb.	pen.	Guld.	stutb.	pen.
1348	190	19	1281	754	32
2589	117	11	98	488	20
2344	117	11	8	542	7
3409	117	11	9	847	83
9701	324	18	6	586	62

Proeve van Additio. 1997

Maght of het gebede / dat men byffelaghtig ware / als men yn wech boosacht hadde / of dat kennich acht dat by zich bedacht magte hebben in 't optellen / zo kondt gy twee Somma's ooberen werpende al by 9 daar mit / en de Caffer die gy dan onderhoort van de Somma / moerden anderen gelyk zijn / die gy uit het factt boosonderhoort zult / als gy van gelyke de 9 daar mede uitgeboospen hebt.

N O T A

Men kan de Additio ooberen / doos 't opgetelde van boven / weet nederwaarts te tellen / en ooberenkomendes gied. De Substractio pbeert men doos Additio; de Multiplicatio doos Divisio; en Divisio wkers doos Multiplicatio.

Substractio, ofte Aftrekkinge.

Dient om het minste getal van het meeste af te trekken / 't welke gedaan zynde / zo werd het overblyffel de rest genaamt. Hier zyu bier zāhen aan te merken; Eerstelyk de Schuld; ten tweeden / de betalinge; ten derden / de Rest; en ten vierden / de Proeve.

Schuld	564		Voortbeeld: een koopman is
Betalinge	431		Schuldig 565 gulden / waar op

Rest	134		hy dan betaalt 431 gulden.
Proeve	565		Daerom hoe veel nog de rest blyft

Om dit te weten / moet men vooreerst de Schuld opstellen / en onder dezelve de betalinge / en beginnende aan de rechterhand dan onder opwaards / zeggende / 1 van 5 blyft 4 en steld de 4 onder de 1. Daar na 3 van 6 blyft 3 en steld bier 3 onder de 3 / daar na zegt 4 van 5 blyft 1 ende steld hier onder de 4. Rest dan nog 134 gulden.

Om nu hier af de Proeve te waken / zo addeert de Reste 134 met de betalinge 431 die moeten tezamen weder eben zo veel uitmaken als de bovenste Schuld bedraagt / te weten 565 gelph. gy hier boven ter zyden getekent ziet: En dit is de rechte Proeve van Substractio.

Guld.	Stuib.	Pen.		Guld.	Stuib.	Pen.
S. 3456	- 9	- 8		S. 58532	- 9	- 9
B. 3345	- 7	- 5		B. 34221	- 7	- 3
Rest.	111	- 2	- 3	S. 24311	- 2	- 6
P. 3456	- 9	- 8		P. 58532	- 2	- 9

Multiplicatio, of Vermenigvuldige.

Leert een Getal / door hem zelven / of door eenig ander Getal vermenigvuldigen / waer toe nodig is deze volgende Tafel wel vastelyk van buiten te kennen.

Tafel van Multiplicatio.

2 maal	{ 2 }	is	{ 4 }	5 maal	{ 5 }	is	{ 25 }		
	{ 3 }		{ 6 }		{ 6 }		{ 30 }		
	{ 4 }		{ 8 }		{ 7 }		{ 35 }		
3 maal	{ 5 }	is	{ 10 }	6 maal	{ 8 }	is	{ 40 }		
	{ 6 }		{ 12 }		{ 9 }		{ 45 }		
	{ 7 }		{ 14 }		{ 6 }		{ 36 }		
	{ 8 }		{ 16 }					{ 7 }	{ 42 }
	{ 9 }		{ 18 }						
	{ 3 }		{ 9 }		{ 9 }		{ 54 }		
4 maal	{ 4 }	is	{ 12 }	7 maal	{ 7 }	is	{ 49 }		
	{ 5 }		{ 15 }		{ 8 }		{ 56 }		
	{ 6 }		{ 18 }		{ 9 }		{ 63 }		
5 maal	{ 7 }	is	{ 21 }	8 maal	{ 8 }	is	{ 64 }		
	{ 8 }		{ 24 }		{ 9 }		{ 72 }		
	{ 9 }		{ 27 }		{ 8 }		{ 64 }		
	{ 4 }		{ 16 }					{ 9 }	{ 81 }
	{ 5 }		{ 20 }						
6 maal	{ 6 }	is	{ 24 }	9 maal	9	is	81		
	{ 7 }		{ 28 }		10 maal		10	is	100
	{ 8 }		{ 32 }						
7 maal	{ 9 }	is	{ 36 }						

Met welke Tafel wy degen Trap van de Fundamenten der Rekenkonst zullen besluten / alzo wy H.C. niet meer als 't beginsel der hoorscheben Konst / voorgenomen hebben te onderwyzen.

E L F D E T R A P.

Begrypende verscheiden Stigtelyke en Leetzame
Rymspreukjes.

Bemindt Liefhebbers! hier geef ik u nog een-
zeer Leetzame / Stigtelyke / en aandagtige
Werskens in rym / met verscheiden soorten van
Letteren gebuikt / om H. C. daar door zo wel in 't
lezen als schryben in de Gymnastiek (die nu zeer in
zwang gaat mede allengskens te oeffenen; zom-
wige derselbe Werskens somtyds na schryvende /
enige altemet lezende / of te ook van buiten leren-
be / daar gy dag best toe genegen zult zyn / want
de Gymnastiek bermakeligh / zinnigh ende doordrin-
gende is / om den Mensch tot deugden aan te zet-
ten Hope dat H. C. deze wyne moeite en arbeid
niet onaangenaam zal zyn.

Alsmaar 't sijn Kind maar die u leert,
En Hondt u hart niet afgekeert,
Wanneer my iemand leren wil,
Ik maak in 't leren geen verspil;
Wanneer het goed is 't geen ik leer,
Laat Leren my, of Knecht of Heer,
Laat Leren my, of Wyf of Man,
Wanneer ik slecht wilt Leren kan,
Die zal het groot of klein van schyn,
Oetst hier in myn Meester zyn.

Wagt u Jonge Jeugd voor 't kwaad,
Of het nu schoon in zwango gaat,
Laat geen Dag ten einde gaan,
Of gy hebt wat goeds gedaan.

Met uwe gemoed naar boven ziet /
Niet al de Wardsche dingen niet.

't Verstand geoeffend vlytelyk,
Zal worden van geleertheit ryk,
Maar geffend gy het niet te deeg,
En laai het leggen luy en leeg,
Zo zal 't vervuilen en op 't lest,
Niet worden dan een zonden nest.

Wanneer een Meester leert om wys /
En 't kind wel hoort zo word het wys /
Wanneer het in de Schole tracht /
Naar wysheid die men hoge acht /
Zo moet een Meester aan zyn hand /
Zyn lere passen naar 't verstand.

De Leerling moet ook aan zyn en /
Zyn ore leuen straks daar by /
Wel horen en wel leren maakt /
Dat 't kind aan de ripe wysheid raakt.

Die in haar jonge Jeugd bekwame konsten leren,
Dat zal haar groene tyd en gryze jaren oren,
Dat is de beste schat die 't huis en overal,
Haar teergeid, haar vermaak, haer deuse wezen zal

Als 't ongeluk den Mensch maakt arm, berooid en bleet,
Zo helpt de trouwe Koni zyn Meester in den nood.

Wendt jonge jeugd het oog van 's werelds ydelheden
Die by den mensch als schoon geagt zyn hier beneden
Maar stiert, o domme jeugd! daar u de deugd gebiet,
Daar zyn geen dingen schoon dan die men niet en ziet

O Jeugd! wilt tot de Miere gaan,
Op dat hi geen gebrek mag slaan,
Zo wis niet spaard ter rechter tyd,
Verliet zyn goud en honger tyd.

Al wat men na verlies niet weder kan bekomen,
 Dient nauw te zyn gespaart, en neerstig waargenomen
 Ziet al wat eeuwig duurt, word in der tyd gezogt
 De tyd, de nutte tyd, dient uit te zyn gekogt.

De schaamt' omtrent de teere Jeugd /
 Dat is een teken van de deugd /
 Een teken van een zagten aard /
 Die hondert goede dingen baart.

Wellust werd gekogt met pyn,
 En zal altyd schadelyk zyn..

Bedwingt het Kyssken jong en teer /
 Daar geen bedwang is / is geen eer.

*Neemt waar, die midd'len u gezonden van den Heer,
 God helpt die, die niet luy, zich zelveu steldt te weer.*

Een Jongman buigt zich neer, vernedert zyne
 zinnen,
 Wanneer de wysheid zelfs, hem onderwyst van
 binnen,
 Maar ledig van de leer des Wysheids staat hy
 hoog,
 Verheft zich zelveu stout, en pronkt maar wat
 in 'toog.

Uw' oog moet miffen op het goed /
 Uw' oog maar booz de Deugd opdoet /
 De rest laat lopen / en uw' ziel
 Zal hynnen 't geen haat wel bebiel.

*Hoe zalig leeft en sterft de man,
 Die hier wel leeft en berven kan.*

Een nydig Mensch heest groot gekwel /
 Wanneer het gaat zyn Naasten wel.

Ach! hoe is de Mensch verblind,
Die alleen zyn vleesch bemind;
Die de zotte Wereld kiest,
En zyn waarde Ziel verliest.

Die zig laat eer aandoen/meer als het hem betaamt
Is weerd/geweldig trots/of gek te zyn genaamt.

Betrouwt geen Hypocryt, of vriend op valsche grond
Die anders is in 't Hart, en anders in den Mond,
Van voren is hy wit, en bied u vriendschap aan,
Van agter is hy zwart, van haat en nyd belaasn.

Daar is geen weg zo kwaad/
Daar de deugd niet door en gaat.

*Hoe rolt het los geluk, hoe gaan des werelds zaken;
't Is Rook, 't is enkel Wind, al wat de Menschen maken
Haar voorspoet, Eer en Staat, baar hoogst geagte goed
Gaat schielijk op en neer; gelyk als Ebb' en Vloed.*

In 't straffen God wel langzaam is/
Maar als hy straft hy straft gewis.

De zegen Gods maakt ryk, zyn ogen voor ons waken
Ei wild dan niet te zeer naar d'Aardsche Goed'ren
haken.

Maar zoekt eerst Godes Ryk, en zyn Geregtheid
Kost, Kled'ren, Drank en Huis, is u dan al bereid.

*Die leugen spreekt zo voor als naar,
Wordt niet geloof, al spreekt by waar.*

*Die daar een Ambagt heeft geleert,
Die heeft ter nood waar op hy leert,
Seey Ambagt zo gering mey doet,
Dat niet zyn eigen Meester Goed.*

TRAP DER JEUGDIT

De geest bergaat / 't herstand bedocht /
Wanneer het niet geveend wordt.

En zegt niet alles wat gy weet,
Geloof ook niet wat elk uitmeet;
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust uw mond.

Wanneer den angst ons 't meest overhaast,
Dan is Gods hulp ons 't allernaast.

En kwaad gemoed baard grote pijn,
Zie wel doen, blyd en vrolyk zyn.

En Spand die daar hyst / en zal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaars / veel mindet zal hy
schaden;

Maar die daar zwoegt die zal u krenken onbetwagt
En geben u een steek / eer dat gy 't zyt bedagt.

Het leren werd niet ingedrongen,
De lust moet wezen in den Jongen.

Zodanig als de Mensch heeft afgeleid zyn Leden,
Zodanig zal de Mensch voor Godes oordeel treden;
Zodanig als de Mensch daalt neder in het graf,
Zodanig ryst hy op, in vreugd of belsebe straf.

Die zoog'loos zich verlaat / op bystand van zyn
Vrinden /

Die zal zich in den nood / zeerlyk bezogt binden

Witte Raven vind men zelden,
Alzo zelden vind men trouw;
Maar die haar hoop op God stelden,
Hadden daar van nooit berouw.

Het kind van boze Geest, verbeterd en veraard,
Na dat der Oud'ren Tucht de Roed'gebruikt of spaart

Ach! 't is een nietsig ding / dat wy hier Schoon-
heid noemen /

Daar op de Wereld stoft / daar han de Vrouwen
roemen /

Neemt weg een enkel bel / al wat daar onder
leid /

Is niet als bulle stank / en regte builigheid.

't Is alles wel, als 't eind' is wel,
Maar 't einde maakt ons dikwyls spel.

*Al slaapt de waarheid voor een tyd,
Zy word gewekt tot leugen spyt.*

Voor den Mensch is 't ligt te liegen,
Maar wie kan **SOSS** Oog bedriegen?

Wat scherp is in de mond, dat doet de spyze smaken
't Is Peper, Zout, Azyn, die goede Soufe maken,
Geest kinders zoete koek, de vrouwen nieuwe most
Wat op de Tonge byt, is regte Mannen kost.

Zo Jonge Luiden wisten 't wel,
En Oude Luiden konden 't spel,
Geen van hun beiden zouden ooit,
Zo lang zy leven, zyn berooid.

Wat is 't van 's Werelds vzeugd? de jeugd is
haast verdwenen /

En met de snelle jeugd / gaat ook de vzeugd
daar henen /

En als den korten dag ten einde is ge-
gaan /

Wat vzeugde? wat verdrjet? het is 'er mee
gegaan.

*Een kwalijk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinderen zyn, of hard, of zagt,
Na dat zy worden opgebracht.*

En oordeelt niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet geoordeeld word,
Want met de mate die gy meet,
Zult gy daar na ook zyn besteed.

*Hy is van Gecf en Wygeid met,
Die altyd op het kind' let.*

De Heel word van den drop allengskens op-
gegeten /

Het Staal word door de fugt / en met 'er tyd bet-
seten /

Al valt den Eiken Boom / niet juist den eersten
slag

Hy duigt zyn steile huzin op 't einde van den dag.

Een Gierigaart die sprak, dat hy veel lieverwonne
Een lepel gouds, als van verstands een volle tonne
Maar een konstlievend man acht meer in zyn ge-
moed,

Een droppeel Wysheid, als een hele zee vol goed.

*En doet geen Kosten wie gy zyt,
Meer als uw' Winst en Rente lyd.*

Tot de Ward' wy al te zaam behoren /

De dood die komt ons alle by /

Wy werden ongelyk geboren /

Maar in gelykheid sterben wy.

Gelyk als mensch en mensch verschillen in de leden
Zo is ook Mensch en Mensch verscheiden in de leden
Gelyk als Mensch en Mensch verschillen in de spys
Zo heeft ook ieder Mensch een onderscheiden wys.

TRAP DER JEUGD.

81

*Al wat beginsel heeft ontfaan,
Dan moet eens tot het einde gaan;
En wat 'er ooit geboren was,
Dat moet al sterven vroeg of ras.*

Eilaas wat is den Mensch, een wind, een rook,
een wazem.

Een schaduw zonder lys, een damp, een ligten azem
Een mist, een schrale lugt, een teer en nietig vat,
Een broze aarden pot, en ik en weet niet wat.

En vriend moet om een vriend / een oud gebzeth
berlaten /

En vriend moet om een vriend / zyn eigen we-
zen haten /

En worden als een vriend : een vriend moet om
een vriend /

Dywillig onderstaan / ook dat hem niet en dient.

Dit met den Soeden omme gaat,

Ey acgt ik nooit myn leven kwaad,

Ey dit met Kwaden veel verkeerd,

Ey heb ik nooit door goed gekeerd.

Wilt gy reizen door het Land,
Hebt vyf dingen by der hand,
Hebt voor eerst een Ezels oor,
Dat is, past op u gehoor;
Hebt de Ogen van een Valk,
Dat is, let op menig schalk:
Hebt de benen van een Hert,
Ziet dat gy niet gevangen wert;
Hebt dan nog een Verkens muil,
Dat 's gezeid, ontziet geen vuil;
Hebt vooral een Kemels rug,
Voor geluk of ongeluk.

't Is een wys Mensch die kan zien:
Wat hy doen moet of moet blyen /

TRAP DER JEUGD.

Maar nog wijzer is de Maan /
 Die zyn Fouten merken kan /
 Alderwagst / die zonder nod /
 Scheld zyns naastens misdadaad kragt.

Die in de weelde zyn gewend,
 En van droefheid nooit geschend,
 Die 't geluk van alle kant,
 Valt gelyk als in de hand,
 Vallen dikmaals onder voet,
 Door haar al te grote goed,
 Al te hoog verheven staat,
 Door zyn zwaa ' om lege gaat.

Een grote Rab en daar niet in,
 Een grote Kane zonder Hin,
 Een grote Stad en weinig Lien,
 Een grote Beurb en niet Voorzien,
 Een grote Scgüne en weinig Brand,
 Een grote Rep en klein Verstand.

Eere die de Wysheid geeft,
 Altyd bloeit en altyd leeft.
 Die geleert is en begaafd,
 Die zyn borst met wysheid laaft,
 Haat nog Haon, nog lange Tyd,
 Nooit zyn Naam o Eer verstyf,
 Een geleerd, verstandig Man,
 Na den dood nog leven kan.

God en niemand meer te vrezen,
 Weldoen, altyd vrolyk wezen,
 Eer aandoen zyn Ov'righeid,
 Leven vroom in stilligheid,
 Buiten dienst van Hof en Kerk,
 Vlytig by zyn eigen werk,
 Goed ter nooddruft, en geen meer,
 Zulk een leven ik begeer.

TWAALF.

TWAALFDE TRAP.

Lerende allerhande Koleuren van Inkt te maken;
Ook Goud en Zilver uit de Penne te schryven,
met nog eenige aardige sekreten der Penne.

Nu hoor 't lest tot een toegift / indien gy **H.C.**
Schryft met enigerhande Koleuren berstieren
wilbet / en geerne zult weten / hoe men aller-
hande soorten van Inkt zoude kunnen maken /
zoo heb ik 't meeste deel der Inkten en Koleuren u
daar toe nodig / alhier gesteld: daar en boven op
wat maniere gy met Goud en zilver zult mogen
schryven: ook mede de Temperature tot alle Ko-
leuren te maken. Hier by heb ik ook nog enige
Sekreten der Penne gesteld / alles tot **H.C.** oef-
feninge / geyf / lust / vermaak en profyt.

Om zeer goeden zwarten Inkt te maken.

Neemt anderhalf pond Regenwaters / en doet
daar in zes lood gebroken Galnoten / en laat
't zo staan twee dagen in de Sonne. Dan doet'er
nog by vier loot Ongers Koperrood klein gesta-
ten / roerd 't wel onder een met een stok / en steld
het wederom twee dagen in de Sonne. Ten laat-
sten doet daar nog in twee lood gomme van Arabië
die zeer klaar is / en klein gestoren / met twee lood
Gyanaatappels schellen / indien gy die bekomert
kint. Dan laat 't een weinig zieden met een zagt
vuur / en giet 't klaar boven af / dan zult gy 't mo-
gen bewaren in een glas of loden Vat / en 't zal
zeer zwarten en uitermaten goeden Inkt wezen.

Een andere maniere om met der haast goeden
zwarten Inkt te maken.

Gy zult nemē drie Dintten Wijn / een vierendeel
van een pond Galnoten in stukken gebroken

en laatsse zieden in de boozschyden Wyn/ altyd wel omgerende / zo dat een derde deel van der Wyn in gezoden is: Neemt het als dan van 't buur / en nog salw zynde / doet er een bierend deel pants hooperood in / en roerd het nog een wyle 1888 wel / en laat 't dan staan tot des anderen daags: Neemt dan een ander Pot of Krufke / daar in gy die Inkt wilt laten / en roerd hem eerst wel omme / en zucht hem door een Doek of Cheems in een anderen Pot / en doet er dan in byf oncen Gomme / en hy zal zeer goed en zwart zyn.

Om Roden Vermillioen Inkt te maken.

Neemt Vermillioen / en byst 't op een steen heel fyn met schoon water tot het geelagtig word / en dezelve gewreben zynde / zult gy 't zelve Vermillioen leggen in een stuk Kerpis / 't welk gy hol gemaakt zult hebben / daar zal de bogtigheid in trekken / en dzoog zynde / doet 't in een doekshen. Als gy nu de Vermillioen bezigen wilt / neemt daar van zo veel gy wilt / mengtze met geprepareert klaar Eije / ofte wit van een Eije / zo dik als Brge / laatzte in de Zonne dzoogen in een Glas / en wel gedzoogt zynde doet het in een doekshen / en willen de Goed schyben / mengt meest met water en klaar Eije. Nota / zo in uwe berwe enige blaasshens of dobbelshens komen / zo neemt wat Materie uit uwe Oren / of een dzooppelken offe galle / of een weinig Mirre / doet het in de Berwe / zo zullen in 't roeren berdwynen.

Een goede maniere om Brazilie te bereiden.

Neemt een Mengelen goed klaar oud Bier / Ave gemene Roemers oud Regenwater / een roemer Wyn azyn / doet daar in een halfpound Brazilie / drie loot witte klare Aluin / en een loot Gomme Traganti / zied het te zamen op de helfte / en

giet

giet het als dan klaar af / en behoud het reinelyk dat er geen stof nog builigheid in komt / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon Rood
Brezilie te maken.

Neemt een loot Brazillen hout / klein gemalen bykans zo veel Aluinſ ook gebroken in een half pintſ pothen / en daar op Regenwater gegoten / tot dat het hout bedekt iſ / laar het een nacht weken / doet er dan 's morgens zo veel wyng Azyn toe / dat het pothen op drievingeren breed bedekt zy; ziedet dit te zamen / tot dat het bierendeele ofte meer ingezoden iſ / op zult het dikwyls onder 't zieden omroeren / daar na zult op 't zelve door een doek zegen / in eenen schonen Pot / stopt hem wel dicht / 't zal goeden Inkt zyn.

Om Schoonen blauwen Inkt te maken.

Neemt wel gezuiverde Smalte / mengtze met Gornwater / en dat matig / dat het niet te dik en zy; En om de proebe daar van te doen zo maakt een Letter of twee met de Smalte / en droog zynde / legt er een schoon Papier op / wryft dat Papier / 't welk op de Letter leid / stp met er hand / blyft de Smalte aan 't Papier hangen / zo moet er meer gomme in. Om wel met de boorz. Smalte te mogen schryben / zo moet men een flappe lange genebbe Pen hebben. Zo de smalte te zuin word door 't staan / zo giet het Gornwater af / en doet er klaar water op / roerd het wel om / en laatze zinken / en giet als dan het water daar van tot datze weder schoon iſ / en als opze wederom bezigen wilt / giet er het Gornwater op als varen.

Om op drierhande manieren Gelen Inkt te maken.

Neemt Opigment of Auripigmentum sijn gebreken / met klaar Eijſe getemperd / iſ gelen Inkt.

Desgelyks Saffraan met Eijerdorens gemengd / is goeden gelen Inkt.

Item / Saffraan geweeht in versche klaar Ei / een zinnmaal lang / giet dat geel Eiwatcr in een potken ofte schelpc / en tempert daar wat bereide Mastikot in / 't is ook schone gelen Inkt.

Om groene Inkt te maken, daar men mede Schryven en Verven mag.)

Neemt Spans groen / Titargitrium en Kwikzilver / stampi 't wel al te zamen met hinderpisse / daar na schryft er / berster / of schildert er mede / en gij zult een zeer schone Kolor zien / als of het Emerand Perle waer.

Een goede manier om goud te bereiden dat men daar mede schryven kan.

Neemt opregte Salarmoniak / en zeer het Bamwater / dat moet men zo lange byden tot dat 't een papken word / en als dan zal men een blad geslagen goud tebens nemen / en dat daar wel onder byden tot dat het klein zy / en als dan zal men wederom een ander nemen / en dat ook also gebreben zynde / wederom een ander / tot dat gij des gouds genoeg hebt. Nota. Dat hetzelve goud wel een ure gebreben moet worden / neemt het als dan wel rein op / en doet het in een zuiver glazen Schale / met zeer klaar en zuiver regenwater / 't selve lauto makende / roer et als dan niet een zuiver beeken wel onder malkanderen / en laat het staan zinken / giet het water zoetelyk af / buld het wederom met schoon water en roerd het om gij moet het water zo dikwyls afgieten / en wederom hers opgieten / tot dat alle heitigheid en onzuiverheid wel af is / en als dan zult gij 't goud zoekens met een schoon Pensel in een schelpc doen /

doen / en bespielden 't in de schelpe / laat het als
 dan drogen. Als gy 't gebuiken wilt zult gy haer
 en dun Goudwater nemen / en gebuiken zo 't is d.
 lief / miltende niet meer als gy van noden hebt.
 Om syn Goud te bicken, dat men daer mede
 Schilde of te Schryft met Pen en.

Neemt geslagen goud / en hier druppe en ha-
 ning / mengt 't al te zamen wel / en doet het
 in een glaasje. En als gy het te werke stelt wilt
 zo verwerd het met Goudwater / en 't is gedaant.
 Om met Zilver uit de Penne of te Pencelen
 te schryven.

Wilt gy nu Zilver bereiden / om daer mede uit
 de Penne of te uit de Pencelen te schryben / zo
 handelt daer mede op dezelfde wyse / en maniere
 als hier boven van 't goud is gezeyd / behalven dat
 gy in plaats van geslagene Goudbladen / zult moe-
 ten nemen geslagene Zilverbladen : De reste als
 les gelijc als met het goud.

Om verheve e Letteren van Goud
 en Zilver te maken.

Neemt twee ballen Loock / maaktze wel
 schoon en stontze / en peest er het say uit zo
 steef als gy meugt. Dan doet er in een luttel Inkt
 zo dat het zwart is / of een luttel Saffraans zon-
 der Inkt / en schryft daer mede grootachtige Let-
 ters of andere / en laatze drogen. Daar na zo
 overtrekze nog eens / om die zo dik te maken als
 gy begeert / en laatze drogen. Als gy u goud daer
 op leggen wilt / zo maaktze warin met uwen aas-
 sem / en legget daer op u goudblad / dan bedekt 't
 terstond met haeren en bybet / zo zal der afgang
 dat niet gebat heeft. Zo doende zal u werk ver-
 guld blyben / en verheben / 't welk iustig zal we-
 zen om te zien.

Om te schryven dat men niet kan lezen als
by nacht.

Menget Brandewijn en gestoten glimhout
te zamen / 't welk 's naachts glimt / en schryft
daar mede op droog Papier / zo zal men 't niet kun-
nen lezen als in der nacht by donneren.

Om Letteren te schryven die niet lezelyk zyn
dan tegen het Vuur.

Ze neemt Salarmoniak, stotet wel klein / en
beert het in wáter / dan schryft daar mede wát
u belteft op schoon Papier / ende laat het droogen.
Als gy 't lezē wilt houd het Papier er tegē 't Vuur
en gy zult 't wel lezen. Ofte neemt Limoen sap of
te sap van Aluin / en wat gy daar mede schryft / en
is niet lezelyk dan tegen 't Vuur.

Om Letters en Inktplakken uit te doen op 't Papier.

Ze neemt Salpeter en Ongerstkaperood van
elk 's een pond / disteleert 't te samē. Dan neemt
een Spongie / ende maakt die nat in dit Water / en
bryft daar mede de Letters / zo zullen zy terstond
uittgaan. Ofte anders neemt Paeder van wit been
ende Pleister / 4 lood / brybet wel klein en mengtze
te zamen / en tempertze dan met een doolke van een
Ei / en bestreft daar mede de Letters / en laatzē
alzo droogen. Dit gedaan zynde / schryft het af met
een Pennemes / zo zal 't Papier wit blyben.

Een water dat de Letteren terstond etet van
't Papier

Ze neemt een pond Ongerstkaperood / byle pond
Salpeter / 8 lood Detmilloen / ende byle pond
Aluin / Roomsche Soull / stoot het te samen tot Pul-
ver / en disteleert 't in een glazen vat met zagt vuur
zo zullen er afdisteleren twee waters / het een wit en
het ander groen. Als 't dat gy neemt een luttel van
het

Het eerste / legt het op een beschreefblad papier / brybende boorzij met een scherpen groutwen doek op de Letterz / zy zullen terstond afgaan van het papier / en 't zal zo wit wezen als of er nooit Inkt op geweest en hadde. Ten tweeden is 't dat gy 't boorzeide water warm maakt / en ober den damp houd een geschreeben blad papier / 't zal terstond zyn als of 't ober tien Jaeren te boren geschreeben was.

Om een poeder te maken, daar men de Inktplakken die op het Papier gevallen zyn, ofte ook de geschrevene Letteren mede uit het Papier doet.

Z neemt welgeschreeben Ceruze, tempert met Amandel-melk en laatzte dan dzogen / dan zult gy ze weder bryben / en laatzte dzogen als boven ende dat tot zeven reizen / en bewaart dit stouf tot poeder gebragt. En als gy 't gebryken wilt / om de plekken en 't geschryft mede uit te doen / neemt een klein doekken in schoon water dat gemaakt / wringt het water uit / en spyzdet op de plaats daer gy 't gebryken wilt / laat 't daar een weinig tyd op leggen / tot dat 't Papier en Inkt wel bogtigt daer af geworpen zyn: daer na neemt er dit doekken wederom af / en op de plakken of Letterz die gy uitdoen wilt / doet een weinig van 't boorzeide Ceruispoeder, ende laat het also enen gehelen nacht lang leggen. Des anderen daags neemt een dzogen schonen doek en bryft er mede op 't boorzeide Poeder / het Papier zal daer wit af bryben / om daer op te mogen schryben / als te boren ende beter oek. En is het ter eerste reize nog niet al uit / zo doet het nog eens / en gy zult er geen gebrek aan binden.

Temperatuur of Gomwater te maken, omverschieden Verven mede te temperen.

Neemt een lood Arabische Gom / en ontrent een haabe grote noot Gummi Tragant / doet die in een zuiver potken of kopken / giet daar schoon Regenwater ober / tweevingeren breed hoog / laat het also toegebedt staan. vier dagen lang / dat het dooz week word / daer na neemt een zuiver stoffken en roert 't wel onder walhander: zet het dan op een kleine gloed / laat het warm worden / maar niet zieden / gestadig omroerende / om de klonien te doen zehen ende versmelten / zyget dan dooz een linnē doek / daer na giet er weder zo veel schoon water ober / tot dat het zo dik zy als Boomolij / doet het dan in een glazen Flesche / wel oegestopt / om u Temperatuur te bewaren dooz stof en builghelo: maar gy moet 't alle dagen met een stoffken wel omroeren / tot tot de dikte vergaan en versmolten is / want de Gummi Tragantie dyft lange boven aler zy geheel versmolten en veroudert is: Indien gy nu bebind datze weder dik en te kleberig is / zo giet er weer klaar water ober als vore. Deze Temperature word dooz oudheid klaar / en de Tragant zinkt na de grond / zo datze hoe ouder hoe beter is. Giet er dan een weinig Roze water in om een goede reuk te behoude. Mer dit Temperatuurwater behoud men de herben ligt en schoon / want de Arabische Gom alleen maakt de Koloren banter en droebig. Tempereert dan hier mede uwe herben / ende als zy u verdrogen / zo bevoigtze weder met schoon water / zy zouden anders dooz de Tragant al te linnig worden; Dog zo gy merkt dat u Inkt of Verbe met er tyd dun word / als dan giet er weder van deze Temperature ober / zo behoud gy al u gekoleerde Inkten altyd schoon.

Korte Vragen voor de kleine Kinderen,

door JACOBUS BORSTIUS.

Qz. Wie heeft u geschapen?
Ant. God, Gen. 1.

Qz. Hoe veel Goden zijn er?
ant. Een God, Psal. 6: 4.

Qz. Wie is die God?

ant. De Vader / Zoon / en Heilige Geest / een God / drie Personen. 1 Joh. 5: 7.

brage Hoe heeft God den mensch geschapen?

antw. Naar zijn beeld / goed / en oprecht, Gen. 1: 7.

br. Welk is Gods beeld?

antw. Gerechtigheid / en heiligheid, Eph. 4: 24.

brage Heeft de mensch dat beeld nog?

antw. Neen: hy heeft het verloren door de zonde, Eccl. 9: 36.

brage Wat is zonde?

ant. Ongerechtigheid. 1 Joh. 1.

br. Waar uit kent gy de zonde?

antw. Uit de wet Gods.

br. Wat is de wet Gods?

antw. Een regel van ons leven.

br. Wat eischt de wet Gods van ons?

antw. God lief te hebben boven al / en onze naasten / als ons zelven. Matth. 22: 37.

br. Kunnen wy dat volkomenlyk doen?

antw. Neen, Job. 10: 9.

br. Waarom niet?

ant. Omdat wy verdozen zijn.

brage Van waar komt die verdozenheid?

antw. Van Adam / Rom. 7: 12.

br. Wat heeft Adam gedaan?

antw. Van den verdozen boom gegeten.

brage Hoe heet die boom?

antw. De boom der kennis van goed en kwaad

br. Waaron was dat zonde?
antw. Om dat het God verboden had / Gen. 2: 6.

brage Waar bleef Adam toegen?

ant. De Engel met een zwaard jaagde hem uit het Paradyse.
brage Welk is de straffe van de zonde?

antw. Dood / en hel. 1 Theff. 1.

br. Wie heeft de hel gemaakt?

antw. God de Heer.

brage Dooz wien?

antw. Dooz de kwade kinderen / en alle godloze menschen.

brage Wat zijn kwade kinderen?

antw. Die hunne ouders en meesters ongehoorzaam zijn / en Gods geboden verachten.

br. Wat straffe hebben ze in de hel?

antw. Zy branden in het eeuwige vuur. Marc. 9: 18.

brage Wilt gy daar zijn?

antw. Neen / ik waat geerth in den Hemel.

brage Wie zal daar in komen?

antw. Alle goede kinderen / en gelovige menschen.

brage Wat doenze daert?

antw. Zy zingen / heilig / heilig / heilig is de Heer.

He der heerscharen.

Qz. Wie zal ons daar brengen?

antw. Onze Zaligmaker.

Qz. Wie is uw Zaligmaker?

antw. Jesus Christus.

Qz. Hoedanige persoon is hy?

antw. God en mensch.

Qz. Is hy God van eeuwige heid?

antw. Ja / hy is God van ewigheid / eer de wereld was.

Qz. Wanneer is hy mensch geworden?

antw. In de volheid des tydts.

brage. Uit wie is hy geboren?

antw.

antw. Nt de Maagd Maria.
br. Dooz wiens kracht is dat
geschied?

antw. Dooz de kracht des Hei-
ligen Geests.

br. Waar mede maakt hy ons
zalig

antw. Met zyn liden / en ster-
ben.

br. Onder wat Rchter keeft
hy geleden?

antw. Onder Pontius Pilatus.

br. Wat dood is hy gestorven?

antw. Den dood des kruiffes.
brage Dooz wie is hy gestor-
ven?

antw. Dooz zyn Volk.
brage Wie zyn zyn Volk?

antw. Alle gelovigen.

brage Wat is geloben?

antw. Met zyn hart op God
betrouwen. Heb. 11: 1.

brage Is het genoeg / dat men
zegt; ik geloof?

antw. Neen / men moet zich
ook bekeren. Matth. 7. 21.

brage. Wat is bekeren?

antw. Zyn leven te beteren.

brage. Waar in bestaat die be-
tering?

antw. In het kwade te laten /
en het goede te doen. Jes. 1.

br. Kunt gy den Hemel daar
mede verdienen?

ant. Neen; Christus heeft dien
voor my berdiend. Luk. 17.

brage waar dooz word het ge-
loof versterkt?

antw. Dooz de Sacramenten.

brage wat is een Sacrament?

antw. Een teken / en zegel / van
Gods genade.

brage. Hoe veel Sacramenten
zyn er?

antw. Twee: de H. Doop / en
het H. Abondmaal

br. ge wat beduidt de Doop?

antw. De afwaschinge de
zonden. Act. 22. 16.

brage. Kan het uiterlyke water
de zonden afwaschen?

ant. Neen; Christus bloed
reintyt ons van alle zonden.

brage. Waarom moet men de
kinderkens dopen?

ant. Om darze in Gods ver-
bond zyn Act. 2. 28

brage. wat beduidt het brood in
t' Abondmaal?

ant. Christus lichaam.

br. Waarom wordt dat brood
gebroken?

ant. Om dat Christus lichaam
aan het kruis gebroken is.

brage. Wat beduidt de wyne?

ant. Zyn bloed.

brage. Wie heeft dat ingesteld?

ant. Christus / toen hy sterben
zoude. 1 Kor. 11. 38.

brage. Door wie?

ant. Dooz de gelovigen / die
zich zelven beproeben.

brage. waartoe yeest hy dat in-
gesteld?

ant. Tot zynet gedachtenis.

brage. Wat moet men daar by
gedenken?

ant. Christus liden / en ster-
ben.

brage. Is Christus lichaam
dan niet in t' brood?

ant. Neen / het is in den He-
mel / en zat daar byden tot
den Jongsten dag. Act. 2.

brage. Wat zal hy dan komen
doen?

ant. Oordelen de levenden /
en de doden. 1 Tim. 4. 1.

brage. Wie moet men van het
Abondmaal afhouden?

ant. De onbekeerde men-
schen / die van de waarheid
afswalen. 1 Kor. 5. 1.

brage. waar door moet men de
zelbe afhouden?

ant. Dooz de sleutelen des
hemelrjks.

brage. welke zyn die sleutelen?

ant. De onbekeerde men-
schen / die van de waarheid
afswalen. 1 Kor. 5. 1.

brage. waar door moet men de
zelbe afhouden?

ant. Dooz de sleutelen des
hemelrjks.

brage. welke zyn die sleutelen?

ant. De onbekeerde men-
schen / die van de waarheid
afswalen. 1 Kor. 5. 1.

brage. waar door moet men de
zelbe afhouden?

ant. Dooz de sleutelen des
hemelrjks.

brage. welke zyn die sleutelen?

ant. De onbekeerde men-
schen / die van de waarheid
afswalen. 1 Kor. 5. 1.

brage. waar door moet men de
zelbe afhouden?

ant. Dooz de sleutelen des
hemelrjks.

brage. welke zyn die sleutelen?

ant. De onbekeerde men-
schen / die van de waarheid
afswalen. 1 Kor. 5. 1.

antw. De verkondiging des woords / en der werkelijke rucht. Matth. 10: 9.

brage Wat zyn wy schuldig voor onze beboosdinge?

antw. Dankbaarheid aan God.

brage Wa: is hij bestaat onze dankbaarheid?

antw. In de bekeeringe. Ps. 51.

brage Kan de mensch zich zelve bekeren?

antw. Neen / God geeft de bekeeringe ten leuen.

brage waar door werkt hy die?

antw. Door zyn woord / en Geest. Jes. 50: 20 / 21.

brage welke zyn de vruchten van de bekeeringe?

antw. Goede werken. Tit. 2.

brage wat zyn goede werken? antw. Gaden / die God behagen.

brage Wat behaagt God?

antw. Dat gedaan wordt uit waren geloue / tot Gods eer / en naar zyn wet.

brage w: is het voornaamste goede werk?

antw. Het Gebed.

br. wien moet men aanbidden?

antw. God alleen. Matth. 2.

brage Waarom moet men de Heiligen niet aanbidden?

antw. Om dat hun die ere niet toe hoort. Apoc. 19.

brage Hoe moeten wy bidden?

antw. Onze Vader / die in de hemelen zit / enz. Matt. 6: 9.

Korte Vragen genomen uit het Nieuwe Testament.

brage Waar wierd de Here Jesus geboren?

antw. Te Bethlehẽm. Luc. 2: 4 / 5 / 6.

brage Waarom heet hy van Jesus van Nazareth?

antw. Om dat hy daar is opgeboed. Matth. 31 23.

brage Op wat tyd is hy geboren?

ant. In de dagen van Herodus Matth. 2.

brage Hoe wist Herodus dat?

antw. De wyzen uit t' Oosten kwamen het hem zeggen. Mark. 2: 1 / 2.

brage Waar uit wisten zy dat? antw. Zy hadden zyn sterre gezien. Matth. 2: 2.

brage Wat deed Herodus toen?

antw. Hy liet alle kinderkenst te Bethlehẽm doden. Matt. 2. 16.

brage Gode hy de Here Christus ook?

antw. Neen / die was gebrucht naar Egypten. Matth. 2. 14.

brage Hoe oud was hy / toen hy begon te prediken?

antw. Dertig jaren. Luk. 5: 15.

brage Hoe veel Apostelen had hy?

antw.

antw. **Quaalf.** Matth. 19: 1.
 brage **Wat** mirakelen dede hy?
 antw. Hy maakte de zieke gezond / en de dode levendig.
 Matth. 11: 5.

brage **Waarom** hoer de rijke man naar de hel?

antw. Om dat hy Lazarus niet wilde geven de kruisheug / die van zyn tafel bleven. Luk. 16: 21/23.

brage **Waar** hoer Lazarus?

antw. De Engelen droegen hem in Abrahams schoot. Luc. 6: 22.

brage **Waar** is dat?

antw. In den Hemel.

brage **Wat** zegt Christus van de kinderkeus?

antw. Laat de kinderkeus tot my komen / want het Koninkryk der Hemelen hooint hun toe. Matth. 19: 1.

brage **Wat** zegt Paulus van de gierigheid?

antw. Gierigheid is afgoderij / en een wortel van alle kwaad. Kol. 3: 5/6. 1 Tim. 6: 10.

brage **Waar** mede moeten wy dan te brede zyn?

antw. Met kost / en klederen. 1 Tim. 6: 1.

brage **Waarom** dat?

antw. Om dat wy niets in de wereld gebragt hebben / en wy zullen daar ook niets uit-

dragen. 1 Tim. 6: 8.

br. **Wat** zegt hy van de dronkaarts?

antw. Datze geen deel hebben in 't rijk Gods. 1 Cor. 6: 10.

brage **Wat** zegt Petrus van de hobaardij?

antw. God wederstaat den hobaardigen / maar den nedrigen geeft hy zyn genade.

brage **Waar** door word de duivel verdreven?

antw. Door een vast gelobe / 1 Petr. 5: 1/9.

brage **Wat** zegt Johannes van de Wereld?

antw. Kinderkeus hebt de wereld niet lief. 1 Joh. 2: 15.

brage **Waar** moet men meest oin arbeiden?

antw. Om de spyz / die niet vergaat.

brage **Wat** moet men allereerst zoeken?

antw. Het Koninkryk Gods. br. **Wien** moet men meest blyzen?

antw. Hem / die lpf en ziel kan bederven in de hel.

brage **Waar** over moeten wy meest herblyd zyn?

antw. Dat onze namen geschreben zyn in de Hemelen. Luk. 10: 10.

E I N D E.

M O R G E N G E B E D.

O God! δ eeuwig licht/wiens δ Goddelijke waarde
De duisterheid des nachts berdyft van deze
Waarde:

δ God! δ eeuwig God! die eeuwig zyt en blyft /
 δ God! die dooz het licht de duisternis berdyft /
 δ God! δ eeuwig God! dooz wien ik neder kniele /
Verdyft dog uit myn hart de duisternis der ziele /
Op dat ik niet onslaap in de onboozzene dood /
En gy om myne zond' / myn ziele niet berstoot /
Gelyk gy dooz Uw zon / het aardryk doet berlygten /
Gelyk gy dooz Uw zon de duisternis doet zwigten /
Laat ook zo in myn hart opgaan den klaren dag /
In welke dat ik U myn God aanschouwen mag /
Op dat ik bezen dag my in U dienst mag dzagen /
Veel beter als ik werd al myn boozleden dagen.
De zon die heeft δ Heer! gelopen al den nacht /
En zo op uw' gebod / zyn snelle reis volbdragt.
De Engelen al t'zaam / met hemels zoete tongen /
Die hebben al den nacht / U heilig lof gezongen /
Ik ben allentig traag / maar dzukt de traagheid
neer /

En heft myn lichaam op / om u te dienen Heer.
Gelykerwijs ik nu ben uit myn bedd' gerezen /
Zo zal ook na myn dood eens de berdyzing wezen /
Gelyk ik uit myn rust den heden opgestaan /
't Lichamelijke kleed heb aan myn lyf gedaan :
Dat ik zo op mag staan / δ Heer! ten laastem
dage /
Berdyzen uit het graf / en 't kleed des Hemels
dzage /

Daar ik U / eeuwig Licht / en eindelozen dag /
 $\odot$ God der Zaligheid! met u aanschouwen mag.

AVOND.

TRAP DER JEUGD.

A V O N D - G E B E D.

Den dag die is hoorby / o Heer! de nacht komt aan /
 Vergeef my dog o Heer! dat ik u hebb' misdaan /
 Vergeeft my dog o Heer! dat ik in zo veel zonden /
 Op dezen dag eilaas / myn harte hebb' bevonden /
 Dat ik u dezen dag zo kwalpk heb geëerd /
 Zo weinig goeds gedaan en zo veel kwaads begeerd ;
 Zo vele deugd verzuimd zo traag in goede werken /
 En zonder liebe God / myn zonden aan te merken /
 Die my nu wipzen aan dat ik myn schuld keken /
 En hoe veel dat ik eer aan u verbonden ben /
 Ik die den gantschen dag ten einde heb gebzagt /
 Zo weinig goeds God op uws gebod gedagt /
 Ik weet daar zal een dag verschynen doo? myn oogert /
 Een dag daar nimmermeer den haat zal volgen mogen /
 Een dag des eeuwigheids / die eeuwig klaar zal staan /
 Een dag daar nimmermeer de Zon zal ondergaan.
 Tot rust hebt gy o God de nacht door ons geschapen /
 Om t zwakke vleesch te voen in lust van rustig slapen /
 Maar als ik ga te bed en t Lichaam slapen lust /
 Zo bid ik / goede God / geest my inwendig rust :
 Laat doch inwendig zyn een stille rust bevonden /
 Dat is / vergiffenis / o Heer! van al myn zonden /
 Dat ik niet slapen ga met een besmet gemoed /
 Maar onbezwaart van t geen de ziele hinder doet /
 O Heer! neem van my weg zwaarmoedigheid der dromen /
 Die dikwyls in den nacht de zinnen overkopen /
 Op dat ik dezen nacht tot aan den laatsten dag /
 In u / myn liebe God / geruystig rusten mag.
 Gelyk ik in myn bed ter rust leg al myn leden.
 Dat ik zo in het graf mag rusten Heer in vreden /
 Wanneer des levens tyd verlopen is met myn /
 En dat ik doo? de dood zal weggenomen zyn /
 De slaap maakt ons gelyk als dood en zonder leven /
 Het bed geijkt het graf waar in wy ons begeben /
 O Heer! wanneer den dag des levens loopt hoorby /
 En alle Lichaams-kraft versterben zal met my /
 En dat de duisternis des doods my zal bevangeu /
 Het sterfselpke vleesch met doodsche scietichten prangen /
 Dat gy dan zyt myn licht in al de duisternis /
 Wanneer myn ziel ontbloor van t aardse lichaam is /
 Wilt in de zwakheid my van Heere sterkte geben /
 En gy / o goede God! weest in den dood myn leven /
 Op dat na dezen nacht my eens dien klaren dag /
 Een dag des eeuwigheid / o Heer! verschynen mag /
 Dien dag / die my met u ten Hemel wilt versamen /
 Hymen met het licht van Godes klaarheid / Amen.

